924

Aprobată de On. Minister al Instrucţiei publice cu ordinul dela 5 Iulie 1924, No. 361.

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII IAȘI

GEOGRAFIA ȘI ISTORIA

JUDEȚULUI CARAȘ-SEVERIN

REÎNREGISTRAT
1 5 JUL. 1948
3717/924

DE

IULIU VUIA
PROF. ŞCOALEI NORMALE.

EDIŢIA II.

ARAD, 1924.
TIPARUL TIPOGRAFIEI DIECEZANE.
EDITURA AUTORULUI.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3217
924

BIBLIOTECA
UNIVERSITĂŢII
IAŞI

Noţiuni generale de geografie.

1. Orizontul.

Ieşind pe câmpie şi privind în jurul nostru, vedem *cer* şi *pământ*. Cerul e *sus*, iar pământul e *jos*.

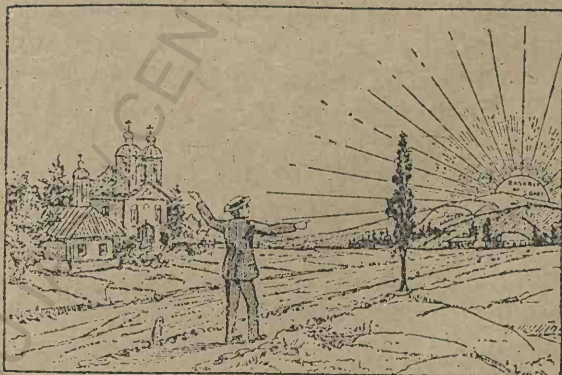
Cerul se arată ca o boltă mare şi albastrie, care pare că atinge pământul.

Locul, unde ni se pare că cerul atinge pământul, se chiamă orizont.

2. Punctele cardinale pe cer.

Răsărit. Dimineaţa când cerul e senin, vedem o roşaţă într'o parte a orizontului şi nu mult după aceea se arată soarele.

Partea orizontului de unde răsare soarele, se numeşte răsărit.

Răsărirea soarelui

Miază-zi. Soarele după ce a răsărit se tot suie pe cer, pânăce ajunge de amiază deasupra capului nostru, când zicem că e la *amiazăz.*

Partea orizontului, unde soarele ajunge pe bolta cerească deasupra noastră, se numește miază-zi.

Apus. Dela amiază soarele coboară mereu spre pământ până seara, când scapă sub orizont sau apune.

Partea orizontului, unde soarele asfințește sau apune, se numește apus.

Miază-noapte. Partea aceea a orizontului care se află față'n față cu miază-zi, se numește miază-noapte.

Răsăritul, apusul, miază-zi şi miază-noapte se numesc *puncte cardinale.*

Punctele cardinale mai au şi alte numiri: răsăritul se mai numeşte *est* sau *orient*, apusul *vest* sau *occident*, miazăzi-*sud* şi miază-noapte *nord.*

Dacă stăm cu faţa spre miază-noapte, în dosul nostru, avem miază-zi, la mâna dreaptă avem răsăritul, şi la mâna stângă avem apusul.

3. Folosul punctelor cardinale.

Cunoaşterea punctelor cardinale este de mare folos, căci cu ajutorul lor putem şti încătro este un loc faţă de altul, sau faţă de noi.

Este de ajuns să cunoaştem un singur punct şi cu ajutorul lui putem afla pe celelalte. Dacă cunoaştem de exemplu răsăritul, ne întoarcem cu faţa într'acolo. Atunci avem la spate apusul, la dreapta miază-zi şi la stânga miază-noapte.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Creştinii se întorc cu fața spre răsărit când se roagă. Bisericile se zidesc cu altarul spre răsărit.

4. Punctele intercardinale.

De multe ori trebuie să cunoaştem şi alte puncte cardinale, afară de cele patru.

Astfel, între miază-noapte-apus, între miază-zi-răsărit şi între miază-zi-apus, putem să avem alte puncte pe cari le vom numi: miază-noapte-răsărit, (nordest) miază-noapte-apus, (nordvest), miază-zi-răsărit (sudest) şi miază-zi-apus (sudvest).

Aceste patru puncte noi, se numesc intercardinale.

5. Aflarea punctelor cardinale.

Orientarea în clasă.

Fiecare om ştie în casa şi în comuna lui, încotro sunt punctele cardinale.

Când întrăm într'o casă străină, ne putem orienta şi acolo asupra punctelor cardinale.

In clasă ne vom orienta astfel: Păretele cu icoana sfântă ştim că se află spre răsărit. Păretele din fața acestuia, e păretele dinspre apus.

Dacă ne întoarcem cu fața spre icoană, la spatele nostru avem apusul, la mâna dreaptă miază-zi şi la mâna stânga miază-noapte.

Orientarea în natură.

A ne orienta, înseamnă, a şti să aflăm, ori unde am fi pe suprafața pământului, încotro e răsăritul şi celelalte puncte cardinale.

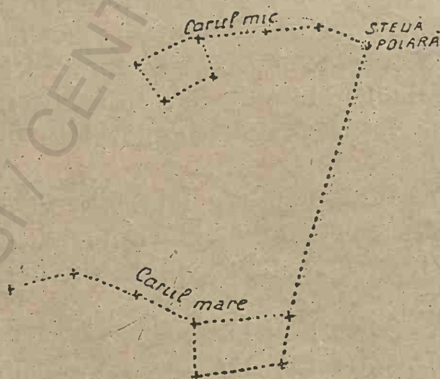
Ziua ne vom orienta, aflând punctele cardinale, în chipul următor:

Cu ajutorul soarelui. Punctele cardinale le aflăm îndreptându-ne după soare. Dintre toate punctele cardinale mai uşor aflăm răsăritul, pentrucă vedem soarele răsărind.

Când ştim în ce parte e răsăritul, uşor aflăm și celelalte puncte cardinale şi atunci zicem că ne-am orientat..

In pădure, unde nu se vede soarele, pentru a aflà punctele cardinale, căutăm de care parte — arborii bătrâni — sunt mai mult acoperiți cu muschi. In partea aceea se află miază-noapte. Cunoscând miază-noapte, uşor putem afla celelalte puncte cardinale.

In nopţile senine, vedem pe cer o stea, numită steaua polară, care e totdeauna înspre miazănoapte. Aceasta o găsim astfel: căutăm pe cer grupa de stele lucitoare numită *Carul mare*, deoarece 4 stele par a formà chipul carului, iar 3 par a formà oiştea.

Dela cele două stele din urmă prelungim linia de 5 ori, cât e între cele 2 stele din urmă

ale carului mare, şi vom ajunge la o stea mai mică ca cea a carului mare, aceasta e *steaua polară*.

Aceasta face parte din carul mic, care încă e compus din 7 stele; dar are o poziţie (stare) întoarsă faţă de carul mare.

După ce ştim că steaua polară ne arată miază-noapte, uşor putem afla celelalte puncte cardinale.

Busola. Ziua, când e nor sau noaptea pe întunerec, putem aflà punctele cardinale cu ajutorul busolei.

Busola e o cutiuţă rotundă, acoperită cu sticlă. La mijloc e înfipt un cuiu, iar orizontal pe el stă un ac magnetic. Însuşirea lui este că, ori cum l-am învârtì, se întoarce totdeauna cu capătul negru spre miază-noapte, iar cu cel alb, spre miază-zi. Cunoscând acum miază-noapte şi miază-zi, uşor putem aflà celelalte direcţiuni.

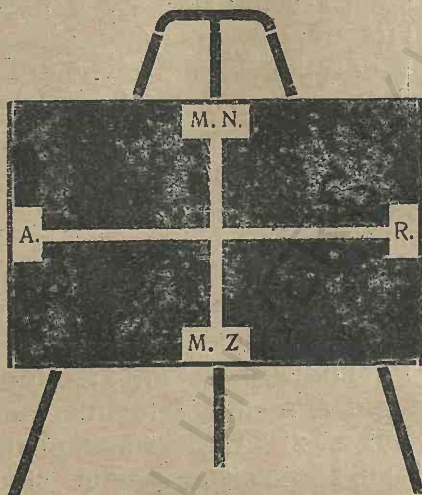
Orientarea e de mare folos, că ne scuteşte de rătăcire când plecăm spre o localitate.

De exemplu. Noi voim să mergem dela Lugoj la Satul-mic. Ştim că satul mic e spre miază-zi de Lugoj, n'avem decât să aflăm miază-zi şi să plecăm dela Lugoj în aceea parte şi vom ajunge în Satul-mic.

6. Punctele cardinale pe tablă, pe placă şi pe caet.

Dacă aşezăm tabla clasei pe bănci cu marginea de jos spre miază-zi, atunci la marginea de sus este miază-noapte, la dreapta răsăritul, iar la stânga, apusul.

Tragem o cruce pe tablă şi însemnăm cele 4 puncte astfel: la dreapta R., la stânga A., sus M.-N. şi jos M.-Z.

Tot astfel scriem punctele cardinale pe placă şi pe caet.

Ridicând tabla la locul ei, vedem că răsăritul vine tot spre dreapta, apusul la stânga, miază-noapte pe marginea de sus a tablei, iar miază-zi pe marginea de jos.

Punctele cardinale se însemnează pe tablă, pe placă ori pe caet: Răsăritul la *dreapta*, apusul stânga, miază-noapte *sus* şi miază-zi *jos*.

7. Planul clasei.

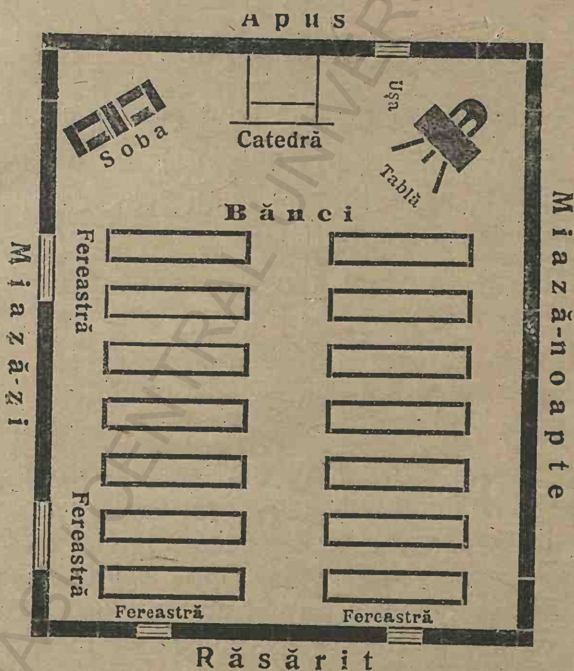
Clasa are: patru păreţi, un tavan, pardoseală, ferestre şi uşă. În clasă se află: bănci, catedră, tablă, icoană şi hărţi.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Clasa noastră împreună cu băncile, catedra, tabla, soba şi celelalte se pot desemna pe tablă, pe placă ori pe caiet.

La desemnarea planului clasei trebuie să micşorăm toate liniile de 10 ori, de 20 ori, ceeace înseamnă, că dacă păretele de 10 m., pe tablă îl însemnăm cu o linie de 10 cm.

Micşorarea aceasta între lungimea adevărată a clasei şi a lucrurilor din ea, se numeşte *scara planului*.

In partea de sus a tablei, însemnăm păretele dinspre miază-noapte, iar în partea de

jos, păretele dinspre miază-zi. In partea dreaptă însemnăm păretele dinspre răsărit, iar în partea stângă, păretele dinspre apus.

Aceste 4 linii ne arată cei 4 păreți ai clasei spre cele 4 puncte cardinale.

Tot prin linii însemnăm tabla, catedra, băncile, soba ş. a. Pentru uşă şi ferestre lăsăm linia ruptă acolo unde sunt aşezate.

In chipul acesta noi am desemnat *planul* sau *schița clasei.*

—

8. Planul şcoalei.

Lângă clasa noastră sunt şi alte clase.

Toate clasele împreună formează o *şcoală.*

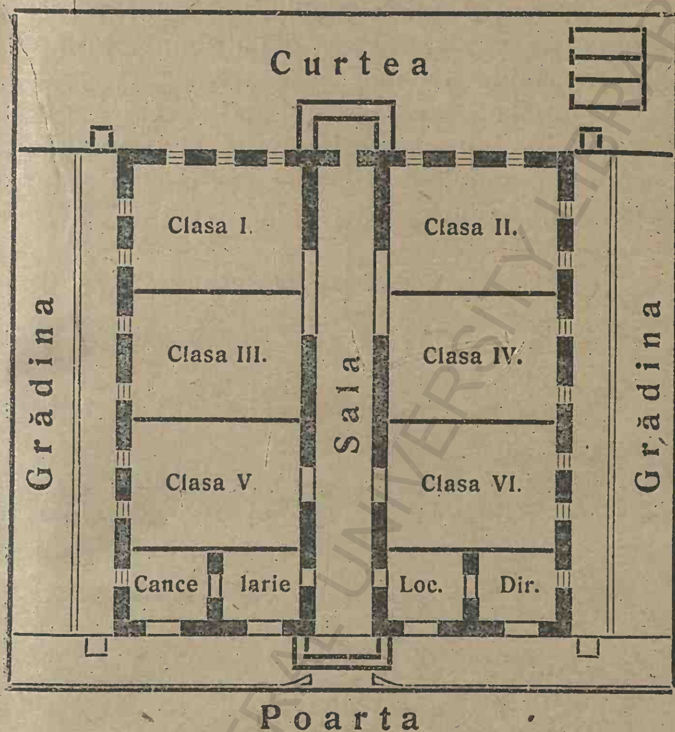
Şcoala este clădirea unde vin copiii să învețe carte şi purtări bune.

Şcoala are mai multe camere: clase, cancelarie şi întrare.

După cum am desemnat planul clasei, tot aşà putem desemnà şi planul şcoalei întregi.

Tragem patru linii, cari arată păreţii din afară ai edificiului şcoalei, aşà, ca păretele dinspre miază-noapte să fie sus; apoi lăsăm loc gol pentru uşi şi ferestre. Spre a arătà păreţii cari despart clasele, vom trage alte linii, lăsând loc gol pentru fiecare uşă; însfârşit însemnăm în fiecare clasă locul băncilor, catedra tablei şi a celorlalte lucruri.

Chipul şcoalei desemnat pe tablă ori pe placă prin liniuţe, se numeşte *planul şcoalei.*

Împrejmuirea şcoalei.

Şcoala are împrejurul ei o curte, unde şcolarii se joacă, cântă şi fac exerciţii gimnastice. Unele şcoli au şi câte o grădină, unde se cultivă pomi, viţă de vie, zarzavaturi şi flori. Curtea şi grădina şcoalei sunt împrejmuite cu gard.

In jurul şcoalei noastre sunt şi alte case. Şcoala este aşezată în stradă.

Prin urmare împrejurul şcoalei noastre se află: curte, grădină şi stradă.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Curtea, grădina şcoalei, precum şi casele, drumurile şi stradele de lângă şcoală, formează împrejurimile şcoalei.

Dupăce am făcut planul şcoalei, putem face prin linii gardurile curţii şi grădinei, însemnând locul porţilor şi astfel am făcut şi planul împrejurimii şcoalei.

9. Casa părintească.

Dela şcoală mergem acasă. Acasă aflăm pe tata, mama, fraţi şi surori.

Casa în care locuesc părinţii şi copii, se numeşte *casa părintească.*

Casa părintească are mai multe odăi, şi o cameră pentru păstrarea alimentelor. In odăi sunt mobile: paturi, mese, dulapuri, scaune ş. a.

Odăile şi mobilele trebuesc ţinute curat, căci curăţenia este sănătate.

Pe lângă fiecare casă se află şi o curte, iar unele au şi grădini.

Părinţii împreună cu copiii lor, fac o *familie.*

Capul familiei este tata. El îngrijeşte de cele trebuincioase pentru susţinerea casei. Mama conduce gospodăria casei şi îngrijeşte de creşterea copiilor. Copiii sunt datori să asculte şi cinstească pe părinţii lor.

Copiii acelorași părinţi se zic *fraţi* şi *surori.* Fraţii şi surorile trebue să se iubească şi să trăiască în bună înţelegere.

Fiecare familie, spre deosebire de altele, are un nume. Acesta se numeşte *nume de familie.*

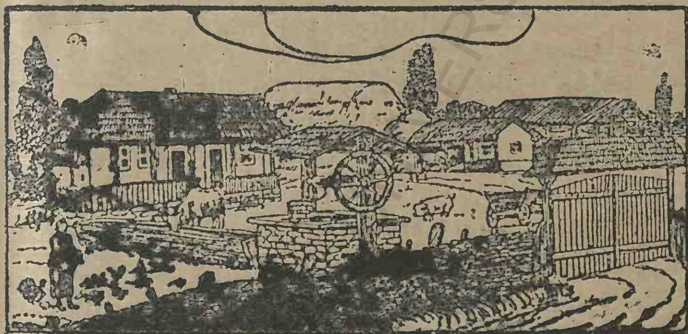
Numele Familiei noastre e . . .

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Casele pe cari le-au clădit oamenii pentru folosinţele lor privată, se numesc clădiri sau edificii *private* sau *particulare*. Casa părinţilor mei şi a vecinului sunt case particulare. Fiecare casă are numărul ei.

Casele clădite spre folosul tuturor, cum sunt: biserica, şcoala, primăria, judecătoria şi altele, se numesc *clădiri publice*.

după cum am desemnat şcoala cu împrejurimile ei, tot astfel putem desemna şi casa părintească

10. Stradă, bulevard, piaţă.

Dacă ieşim din curtea casei noastre, dăm în *stradă*. Strada e un loc liber printre două rânduri de case.

Unele strade sunt scurte şi strâmte, iar altele lungi si largi. Stradele strâmte şi înguste se numesc *uliţe*, iar cele lungi şi largi *bulevarde*.

In oraşe, stradele sunt pietruite sau pavate cu asfalt, iar pe de laturi au *trotuare* puţin mai ridicate. Pe marginea trotuarelor sunt aşezate felinare, cari luminează noaptea.

Stradele cari duc afară de oraş, se numesc *căi.*

In sate, stradele sunt aşternute cu pietriş. Drumurile aşternute cu pietriş, se numesc *şosele.*

Locul unde se întretae două sau mai multe străzi se numeşte *răspântie.*

La unele răspântìi se află un loc mai larg, unde târguim carne, zarzavat, lapte, brânză, păsări, şi altele; acest loc se numeşte *piaţă.*

11. Cătun, sat şi oraş.

Mai multe case formează un *sat.*

Satele, cari au mai puţin de 100 de locuitori şi au case puţine şi răsleţe, se numesc *cătune.* Satul e mai mare decât cătunul.

Casele din sate sunt depărtate unele de altele.

Satele mai mari şi mai bogate se numesc *târguri.*

Locuitorii din cătune şi sate sunt mai toţi *plugari;* adecă ei se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor, iar alţii se ocupă cu rotăria, făuritul şi olăria.

Locuitorii satelor se chiamă *săteni.*

Satul nostru se numeşte...................

El are............ locuitori.

Locuitorii satului nostru sunt Români,............................ de confesiune gr. or.

Imprejurul satului nostru sunt şi alte sate. Spre răsărit e ...., spre apus ...., spre miazănoapte ...., iar spre miază-zi.................

12. Orașul

Orașul este format din case mari și frumoase, printre cari sunt strade pavate, pieţe și grădini publice. Casele sunt clădite din cărămidă şi acoperite cu olane. Stradele sunt măturate, iar noaptea sunt luminate. Pe marginea stradelor sunt trotuare pe cari umblăm cu picioarele. Locuitorii orașelor mai toți sunt meşteşugari, negustori și funcționari.

Deosebirea dintre oraş şi sat.

Orașul este mult mai mare ca satul.

In oraş casele sunt mari, frumoase, aşezate în linie dreaptă și în apropiere unele de altele. Unele au 2 și 3 rânduri (etaje).

In sat casele sunt mici, răsleţe şi împrejmuite cu grădini.

In orașe toate stradele sunt mari, drepte, frumoase şi pietruite sau asfaltate şi în timpul nopţii luminate.

In sate stradele sunt neregulate, nepetruite și neluminate în timpul nopții.

In oraș sunt mai multe biserici, şcoli, teatre, grădini publice şi pieţe; pe când la sate se află de obiceiu o biserică, o şcoală şi o primărie.

Orășenii se ocupă cu meşteșugurile și negoțul, pe când sătenii cu plugăritul și cu creşterea vitelor.

13. Comuna urbană și comuna rurală.

Locuitorii cătunelor, satelor şi oraşelor au trebuință de şcoale, biserici, şosele ş. a. Toate aceste cer cheltuieli mari. O singură familie nu le poate face aceste.

Din cauza aceasta, cătunele și satele învecinate, se întovărășesc și fac împreună o *comună*. O comună trebuie să aibă cel puțin 200 de familii. Un sat mare, cu mai mult de 200 de familii, formează o comună.

Familiile dintr'un târg s'au dintr'un oraș încă formează împreună o *comună*.

Comnele formate din locuitorii unui sat se numește *comună rurală;* iar comunele formate de locuitorii unui oraș, se numește comună *urbană*.

Comuna în care ne-am născut se numește comuna *nașterii* sau *locul natal*.

14. Administrarea sau cârmuirea comunei.

Primarul și consiliul comunei.

Precum în fruntea familiei este tata, în fruntea școalei învățătorul, și în fruntea comunei trebuie să fie o căpetenie.

In fruntea comunei este primarul, el îngrijește de bunăstarea, rânduiala și liniștea comunei, de drumuri, de curățenia comunei și de încasarea (strângerea) dărilor.

Primarul este ajutat în conducerea afacerilor comunale de un sfat de fruntași ai comunei, numit *consiliu comunal*.

Primarul mai este ajutat și de un *secretar*.

In comunele rurale, primarul ajutat de jandarmi, îngrijește de pacea și liniștea comunei.

Localul în care lucrează primarul și consilierii comunelor, se numește *primărie*..

La primărie se strâng dările cetățenilor de către *perceptor* (cassar). Din banii adunați,

BCU Cluj / Central University Library

se plătesc preoţii, învăţătorii, doctorii şi ceialalţi funcţionari.

15. Productele comunei.

Pământul comunei noastre, dacă este bine lucrat şi gunoit, produce cereale: grâu, porumb, secară, ovăs, orz.

Dealurile sunt plantate cu pometuri şi vii, cari ne dau mere, pere, prune, struguri şi alte poame.

Grădinile sunt cultivate cu zarzavaturi (legume) ca: fasole, mazere, cartofi, verdeţuri, cu pomi şi cu flori.

Pe unde sunt păşuni bogate, se cultivă: boi, oi, capre, cai şi porci.

Pe unde sunt ape, locuitorii prind peşte. Meşteşugarii produc diferite lucruri, ca: mese, scaune, îmbrăcăminte, încălţăminte ş. a.

Comunele cari au *ateliere* şi fabrici, sunt cele mai bogate.

Munca şi *păstrarea îmbogăţesc* pe om, iar *lenea* şi *risipa* îl *sărăcesc*.

Unele comune au şi bogăţii minerale d. e. cărbuni, sare, fier ş. a.

Tot ce produce comuna ca: animale, cereale, legume şi altele, se numesc *producte*.

16. Lugojul.

Lugojul e situat pe ambii ţărmuri ai Timişului. Are 20.000 locuitori. Lugojul e capitala judeţului Caraş-Severin şi al episcopiei gr.-cat. române de Lugoj.

Intre edificiile publice, mai însemnate sunt: palatul judeţean, unde-şi au oficiile cei mai

înalţi funcţionari ai judeţului: *prefectul*, *subprefectul*, *prim notarul*, *jurisconsultul judeţean* ş. a., apoi palatul tribunalului, în care se află o judecătorie înaltă, tribunalul şi o judecătorie de Ocol; palatul finanţelor, unde sunt aşezate toate diregătoriile financiare; apoi catedrala episcopiei române gr.-cat., biserica gr.-or. ro-

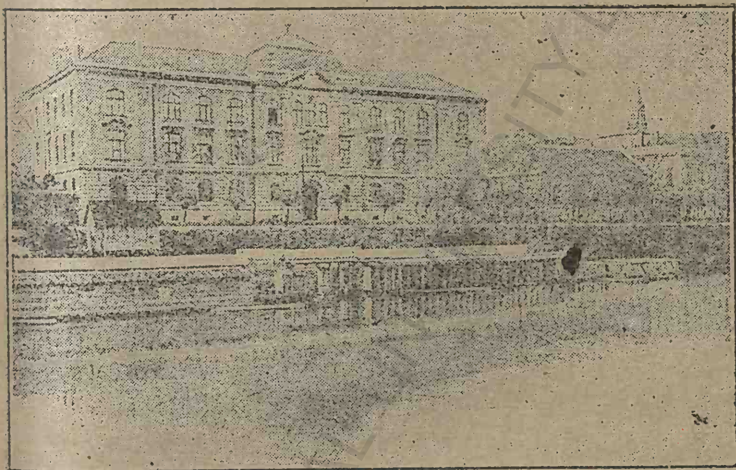
Biserica gr.-or. română din Lugoj.

mână şi cea catolică, liceul „Coriolan Bredicean", teatrul, spitalul, orfelinatul principesa „Ileana" ş. a.

Lugojul are mai multe şcoale, între cari mai însemnate sunt: şcoala normală de fete, şcoala agronomică, liceul de stat, şcoala medie de fete, şcoala medie civilă rom. cat. de fete.

Pentru înaintarea industriei sunt o mulţime de fabrici, ca: fabrica de tors mătasa, fabrica de ţesut, fabrica de spirt, fabrica de calapoade, mai multe mori şi fabrici de ţiglă, de beton ş. a.

Locuitorii sunt Români de conf. gr. or. şi gr. cat. Germani romano catolici şi luterani, puţini Maghiari de conf. rom. cat. şi calvină, cari se ocupă în mare parte cu agricultura, industria şi cu comerţul.

Liceul „Coriolan Brediceanu“ din Lugoj.

Lugojul e un centru de comunicaţie a mai multor linii ferate. Pe aici trece linia principală Timişoara-Bucureşti, apoi de aici se rămuresc liniile Lugoj—Ilia-mureşană şi Lugoj—Buziaş—Vârşeţ.

17. Clima.

Când ştim că este cald sau rece, ploaie ori nu, bate ori nu bate vântul într'un ţinut, zicem că ştim *clima* de acolo. Iernile la noi sunt friguroase, iar verile călduroase. La munte fiind că ploaie mai mult, clima e *umedă*, iar la şes, unde ploae mai puţin, e *secetoasă*.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

18 Locuitorii comunei.

Limba locuitorilor.

Oamenii nu vorbesc toţi aceiaşi limbă. Noi vorbim limba *română*. Fiindcă vorbim limba română, şi suntem de acelaş sânge, suntem Români.

Noi am învăţat limba română de la mamele noastre. Limba română fiind-că am învăţat-o dela mamele noastre, este limba noastră *maternă*.

Aceia cari vorbesc limba germană (nemţească) şi sunt de un sânge, se numes *Germani*.

Oamenii, cari vorbesc o limbă şi sunt de un sânge, formează o *naţiune*.

Locuitorii comunei noastre sunt *Români*.

Religia locuitorilor.

Oamenii cred şi se închină *unui* Dumnezeu. Credinţa omenilor în Dumnezeu se numeşte *religiune*.

Nu toţi oamenii cred în acelaşi fel în Dumnezeu; unii cred într'un chip, alţii într'alt chip.

Oamenii cari îşi mărturisesc credinţa în Dumnezeu într'o formă, şi merg la o biserică, formează o *confesiune*.

Românii aparţin la confesiunea gr. or. şi gr. catolică.

Germanii aparţin la confesiunea romano-catolică şi luterană (Saşii din Ardeal).

Maghiarii aparţin la confesiunea romano-catolică, luterană, reformată şi unitară.

Sârbii aparţin la confesiunea gr. or.

Dumineca şi sărbătorile, creştinii merg la biserică şi ascultă cu evlavie sfânta slujbă.

Evreii nu cred în Isus Christos. Ei cred în Moise, de aceea se zice, că Evreii sunt de religie *mozaică*.

Turcii, fiindcă cred în învăţăturile lui Mohamed, sunt de religie *mohamedană*.

Ocupaţiunea locuitorilor.

Pentru ca să putem trăì, trebuie să lucrăm. Lucrul, după care trăieşte cineva, se numeşte *ocupaţiunea* lui.

Preotul se roagă lui Dumnezeu, învăţătorul învaţă copiii, medicul sau doctorul vindecă bolnavii, toţi aceştia sunt *funcţionari*.

Oamenii, cari se ocupă cu plugaria şi cu creşterea vitelor, se numesc *agricultori*. Lucrarea pământului se numeşte *agricultură*.

Oamenii, cari fac lucruri pentru trebuinţele oamenilor, se numesc *meşteşugari* (măestrii). Meşteşugari sunt: tâmplarul, faurul, tinichigiul, cismarul, croitorul, cojocarul ş. a.

Meşteşugul e brăţara de aur. Să îmbrăţişem meşteşugurile, dacă voim să fim stăpânii adevăraţi ai ţării.

Facerea diferitelor obiecte trebuincioase omului, se numeşte *industrie*.

Industria este de 2 feluri: industria mică şi industria mare.

Industria mică este unde se lucrează cu mâna; de exemplu croitoria, cizmăria, olăria.

Industria mare este unde se lucrează cu maşina.

In ţinuturile muntoase oamenii se ocupă cu mineritul, scot aur, argint, fier, sare ş. a. apoi cu cultivarea pădurilor şi cu industria

lemnelor. Cultivarea pădurilor se numeşte *silvicultură.*

Pe lângă râuri mai mari, oamenii se ocupă cu pescuitul şi navigatul, transpoartă lemne, bucate şi alte producte.

Oamenii cari vând sare, făină, haine şi alte lucruri trebuincioase, se numesc *negustori.* Ocupaţiunea negustorilor se numeşte *comerț.*

19. Imprejurimile comunei.

Dupăcum casele şi străzile din jurul şcoalei formează împrejurimile şcoalei, tot aşa comunele şi drumurile din jurul comunei noastre formează împrejurimile comunei noastre.

Dacă mergem din comuna noastră spre răsărit ajungem în comuna ...., spre apus în comuna ...., spre miază-noapte în comuna ...., iar spre miază-zi în comuna ....

Din comuna noastră, putem merge în comunele învecinate cu piciorul pe *potecă* sau *cărare,* cu căruţa pe *șosea,* iar cu trenul pe *drumul de fier.*

Drumurile care leagă comuna noastră cu comunele vecine, se numesc *căi de comunicație.*

Drumul aşternut cu pietriş se numeşte *șosea.*

Şoseaua sau drumul care leagă comuna noastră cu comunele vecine, se numeşte drum *comunal sau vicinal.*

Drumurile sau şoselile cari sunt îngrijite de judeţ, se numesc *șosele județene.*

Drumuriie cari sunt susţinute pe chieltuiala ţării, se numesc *șosele naționale.*

Drumul pe cari sunt aşezate două şini de fier şi pe cari umblă nişte căruţe numite *vagoane*, cari sunt trase de o maşină mânată de aburi, numită *locomotivă*, se numeşte *tren*. Locul de unde pleacă şi se porneşte trenul, se

Hotarul uneĭ comune.

numeşte *staţie* sau *gară*. Peste munţii cei înalţi nu pot trece trenurile. Pentru ai putea trece, oamenii i-au îngăurit. Locurile îngăurite în munţi, pentru a puteà trece trenul, se numesc *tuneluri*.

Calea fierată se înseamnă cu două linii paralele şi între ele cu linii groase.

Pe ape călătoresc oamenii cu luntriţa, cu luntrea, pluta, corăbii şi vapoare.

Locul unde stau vapoarele — pe ţărmul mării — se numeşte *port*.

Peste ape duc *poduri*, ori trecem cu *brodul*. Pe mări călătoresc oamenii cu nişte luntrii mari acoperite şi mânate cu puterea aburului, cari se numesc *vapoare* sau *năi*.

Prin aer călătoresc oamenii cu *aeroplanele* (maşini de sburat) şi *baloanele cu cârmă.*

20. Noţiunea de hartă.

Dupăcum am micşorat clasa, edificiul şcoalei ori comuna, tot astfel putem micşora şi lungimea apei curgătoare, mărimea hotarului unei comune şi altele. Dacă micşorăm şi facem planurile împrejurimilor noastre, apoi a celor învecinate şi le aşezăm unele lângă altele pe caiete, ar fi tocmai ca şi când am vedeà aevea aceea parte de pământ. In chipul acesta printr'un desemn mic vom putea arătà un ţinut foarte mare, care se numeşte *harta* acelui ţinut.

Când desemnăm o hartă, avem lipsă de unele semne prin care arătăm pe hartă satele, oraşele, bisericile, drumurile, dealurile, lacurile şi altele.

Aceste se numesc semne *cartografice.*

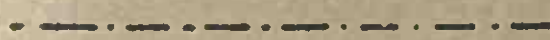
Semnele cartografice sunt următoarele:

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Legenda

Limite de țări.

Limite de județ

Limite de plasă

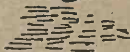

Fluviu

Râu

Râuleț

Canal

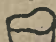

Lac

Mlaștină

Poșta

Gară

Telegrafie

Baie

Mină

Biserică

Carieră

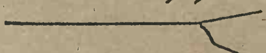

Oraș

Comună

Sat

Cale ferată

Șosea

Șosea de comunicație

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Pe hartă, ori pe tablă punctele cardinale se arată astfel: miază-noapte, sus; miază-zi, jos; răsăritul, la dreapta; şi apusul, la stânga.

Astfel, nu se mai zice când cetim pe hartă că cutare oraş e sus, ci la miază-noapte; ori la dreapta, ci la răsărit.

26. Infăţişarea pământului, relieful.

O întindere de pământ neted, fără suiş ori coborâş, se numeşte şes sau *câmpie.*

O câmpie care se întinde pe lângă apa unui râu, se numeşte *luncă.*

Câmpiile udate de ploi şi de cursuri de apă, sunt pline cu semănături şi cu păşuni.

Cârtiţa (orbetele), ridică la suprafaţa pământului grămejoare de pământ, numite *muşiroaie.* Oamenii fac la capătul holdei ridicături şi mai mari, spre a deosebì hotarul unei comune de a celeilalte.

O ridicătură mică de pământ, în formă de muşiroiu, dar mult mai mare, se numeşte movilă sau *măgură.*

Sunt ridicături mai înalte şi mai prelungi ca movila.

Ridicăturile de pământ mai înalte şi mai prelungi, se numesc *dealuri.*

Pe dealuri cresc vii, pomi roditori şi păşuni.

Printre dealuri sunt unele locuri mai adânci pe cari curg pârâuri şi râuri.

Locul mai adâncit și îngust dintre două dealuri se numește vale.

Pe suprafaţa pământului sunt unele ridicături foarte înalte şi pietroase, cari trec şi peste 1000 de metri.

Ridicăturile foarte mari și pietroase de pe suprafața pământului, se numesc munți.

Partea de jos a muntelui se numeşte *poală;* partea de mijloc, pe care urci muntele, *povârnişuri* sau *coaste;* iar partea de sus se numeşte *vârf* şi când este mai ascuţit se numeşte *pisc.*

Munţii sunt acoperiţi cu păduri. In sânul munţilor se află piatră de zidit şi minerale.

Munţii se ţin lanţ unii de alţii, oprindu-ne ai trece pe ori unde.

Pe unele locuri însă apele au crestat — deacurmezişul — culmea muntelui. Prin aceste locuri se poate trece cu înlesnire dintr'o parte în cealaltă a muntelui.

Crescătura mai adâncă a unui munte pe unde se poate trece cu înlesnire dintr'o parte în cealaltă a muntelui, se numește pas sau *trecătoare.*

Pe unii munţi, dupăce urci o bucată bună, ajungi pe un loc neted ca o câmpie.

Șesurile înalte se numesc podișuri sau platouri.

Văile, dealurile şi munţii formează *relieful pământului.*

22. Ape curgătoare şi stătătoare.

Apa din ploi şi din zăpadă parte întră în pământ, de unde iese din nou la poala unui

deal sau munte; parte se scurge pe suprafaţa lui.

Locul de unde iese sau izvorește apa din pământ, se numește izvor. Apa din izvor e rece și bună de beut. Sunt izvoară cari au apă caldă, sărată sau amară; numită şi *apă minerală.* Aceste izvoare având putere vindecătoare de boale, oamenii au făcut *băi*, unde se duc vara bolnavii să se vindece. Băi vestite avem la izvoarele cu apă minerală dela Herculan *și* Buziaş.

Apa din izvor curge la vale cotind, când în dreapta când în stânga.

Apa care curge din izvor se numește părău.

Când apa curgătoare este aşà de mică, încât oamenii n'au deajuns apa trebuitoare pentru adăpatul vitelor, s'au pentru mânatul morilor, atunci opresc apa prin o iezătură (stavilă), ca să nu poată curge.

O apă stătătoare oprită de oameni prin iezătură, se numește iaz.

In iaz pun oamenii peşte, pe care îl pescuesc după ce se immulţeşte.

Mai multe părae, cari în cursul lor se unesc, fac o apă mai mare numită râu.

Drumul pe care îl sapă apa curgătoare se numeşte *albie*. Marginile albiei se chiamă *maluri* sau *țărmuri*. Râul are două maluri (ţărmuri), ţărmul drept şi ţărmul stâng.

Ca să aflăm malurile unui râu, ne aşezăm cu faţa încotr'o curge apa. La mâna dreaptă va fi malul drept iar la mâna stângă, malul stâng.

Râurile mai mici, se varsă în râuri mai mari, cari întâlnesc în cale.

Râul în care se varsă alte râuri mai mici se numeşte râul principal.

De exemplu Timişul.

Râurile cari curg în alt râu se numesc afluenţi. De exemplu Bistra.

Locul de întâlnire a două ape se numeşte *confluență*.

Râurile în drumul lor se unesc şi formează ape curgătoare şi mai mari, cari se varsă în nişte ape mari, sărate şi stătătoare; adecă în *mare*.

Un curs mare de apă, care se varsă în mare, se numește fluviu. De exemplu Dunărea.

In unele locuri au săpat oamenii albie, spre a conduce apa unor râuri pe unde e lipsă de ea.

Albiile săpate de oameni se numesc canale.

Râurile sunt de mare însemnătate, căci ele servesc ca mijloc de comunicație, pe ele se aduc lemne, bucate şi alte producte. Transportul pe apă e mult mai ieftin ca pe uscat

Cele mai multe oraşe sunt aşezate lângă apele curgătoare, fiindcă puterea apei se întrebuinţează în o mulţime de fabrici.

Când ploaie sunt bălți pe tot locul. Pe unele locuri, unde pământul e mai scobit, apa de ploaie se adună şi stă pe loc.

O apă mică stătătoare și adesea plină cu nămol, se numește baltă sau *mlaștină*.

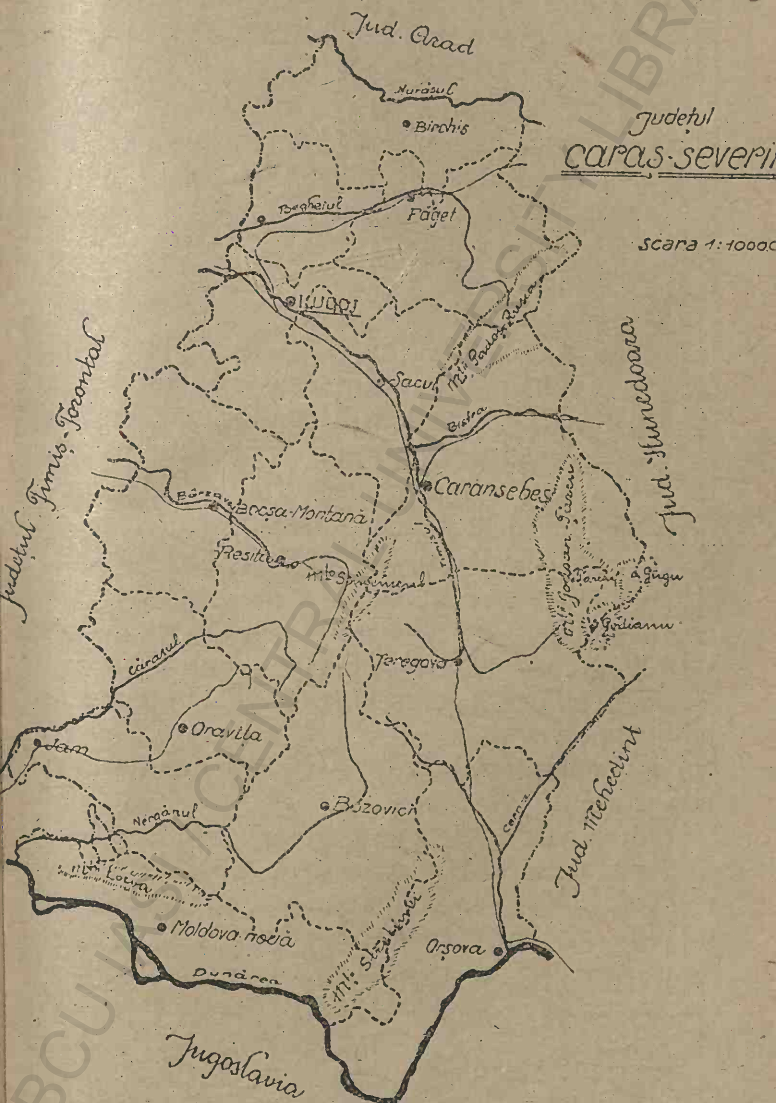
Apa stătătoare mai mare, și mai adâncă ca balta, se numește lac.

Lacul de munte se numește iezer.

Pe marginea bălților şi a lacurilor creşte trestie, pipirig, rogoz şi alte tufe, în cari se adăpostesc pasări sălbatice, ca: rațe şi gâşte.

23. Plasa.

Dacă călătorim din comuna noastră în oricare parte, dăm de alte comune vecine.

Jud. Arad
Judeţul
caraş-severin
scara 1:1000
Nurăsul
Birchiş
Begheiul
Făget
Lugoj
Sacul
Bistra
Caransebeş
Bârzava
Bocşa-Montană
Reşiţa
Teregova
Carasul
Oravita
Jam
Nerganul
Bozovici
Moldova nouă
Dunărea
Orşova
Godianu
Judeţul Timiş-Torontal
Jud. Hunedoara
Jud. Mehedinţi
Jugoslavia

Mai multe comune vecine formează o *plasă*. Plasa în care se află comuna noastră se numeşte plasa.........................

In fruntea plăsii este *administratorul de plasă* (prim pretorul). El administrează (cârmueşte) plasa, îngrijind ca toţi primarii, secretarii şi jandarmii să-şi facă îndatoriile lor.

Dacă se ivesc în plasă făcători de rele, el trimite jandarmi, pentru dovedirea faptului şi darea lor în judecată.

Comuna, unde se află cancelaria administratorului de plasă, se numeşte reşedinţa plăşii.

Reşedinţa plăşii noastre este în comuna......

Neînţelegerile dintre locuitorii unei plăşi se judecă de către *judecătorul de ocol* (de pace).

In fiecare plasă se mai află câte un medic, care îngrijeşte de sănătatea sătenilor, apoi un post de jandarmi, cari îngrijesc de susţinerea ordinei şi a liniştei.

Comunele plasei noastre sunt ....

Locuitorii plasei noastre sunt: Români ...., ei se ocupă cu agricultura, cultivarea vitelor.

Pământul plasei noastre este foarte (ori puţin) roditor.

In plasa noastră se produce: grâu, secară, orz, ovăz, porumb.

Pe locurile mai ridicate se cultivă pomi şi viţa de vie. Din pământ se scoate..............

Din plasa noastră se trimit în alte plăşi: grâu, secară, porumb.

Din alte plăşi se aduc articoli cari nu se produc în plasa noastră şi anume: ace, cuţite, zahăr, pânză, postav ş. a.

In plasa noastră sunt munţii..................
dealurile.................. râurile ....

Spre răsărit de plasa noastră se află plasa.................., spre apus plasa..............., spre miază-noapte plasa.................., iar spre miază-zi plasa..................

Dupăcum am desemnat comuna, totaşà putem desemna şi plasa.

Când am desemnat plasa, arătând prin semnele cunoscute: hotarele, munţii, dealurile, râurile, comunele şi căile de comunicaţie, am făcut harta plăşii.

24. Plasa Lugojului.

Numele. Plasa Lugoj şi-a luat numirea dela oraşul Lugoj, care e şi sediul plăşii.

Hotarele. Plasa Lugoj se mărgineşte la răsărit cu plăşile: Timiş şi Făget, la miază-noapte cu plasa Begheiului, la apus cu judeţul vecin Timiş-Torontal, iar la miază-zi cu plăşile Bocşa şi Caransebeş.

Aşezarea. Plasa Lugoj se întinde pe ambii ţărmuri ai Timişului.

Pământul. Pe lângă Timiş şi în partea apuseană a plăşii se întinde un şes roditor, unde se produce mult grâu, orz, ovăz, şi porumb. Pe dealurile şi colinele Lugojului se produc struguri şi poame. In partea de miază-zi a plăşii se ridică câteva coline, iar în partea dinspre miază-noapte-răsărit, sunt dealuri acoperite de întinse păduri.

Apele. Pământul plăşii Lugojului este udat de râul *Timiș* și *Ciornábara.*

Comunicația. Plasa e strătăiată de liniile căilor ferate: Timişoara—Bucureşti, Lugoj—Ilia-murăşană şi Lugoj—Vârşeţ.

Locuitorii și ocupația. Cea mai mare parte a locuitorilor sunt: Români, apoi mai sunt Germani şi puţini Maghiari şi câţiva Ruteni cari se ocupă mai ales cu agricultura şi cu cultivarea viţelor.

Românii sunt de confesiune gr. or. şi gr. cat. Germanii şi maghiarii de conf. rom. cat.

Avuția. Aici se cultivă vite cornute, cai, porci, şi oi. Locuitorii sunt înaintaţi în învăţătură, având şcoale bune.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Comune mai însemnate. In plasa Lugojului cele mai însemnate comune sunt: *Lugojul* sau sediul plăşii Lugoj şi al judeţului Caraş-Severin.

Călătorind dela Lugoj spre miază-zi ajungem în comunele: *Satul mic, Honorici şi Visag,* Dela Honorici spre apus sunt *Herendeşti, Petroasa, Darova,* şi *Hodoş.*

Călătorind dela Lugoj spre apus, pe lângă Timiş, sunt comunele *Sâlha, Coşteiul mic* si *mare.* Aici se începe canalul care leagă Timişul cu Begheiul.

Harta plăşii Lugoj. Precum am făcut planul sau schiţa comunei, totaşà vom face şi harta plăşii Lugojului. Am spus că plasa Lugoj se întinde pe ambii ţărmuri ai Timişului. Vom face râul Timiş, care curge dela miază-zi-răsărit spre miază-noapte-apus. Pe ţărmul stâng e Lugojul, pe care îl vom însemnà cu o rotiţă mai mare. Celelalte comune le vom însemnà cu rotiţe mai mici. Şoseaua şi calea ferată încă le vom însemnà cu semnele lor. Acum facem marginea sau graniţa plăşii şi vom aveà harta plăşii Lugoj.

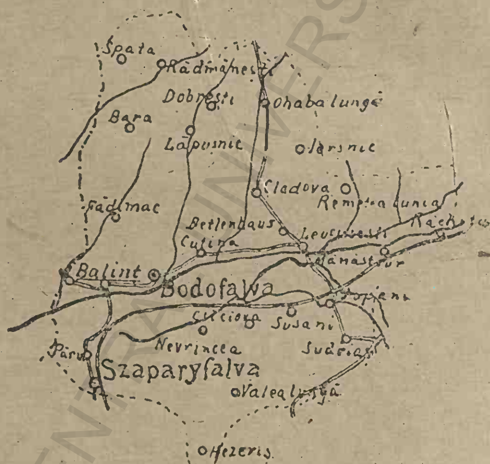
25. Plasa Begheiului.

Numele. Plasa Begheiului îşi are numirea dela râul Begheiu, care curge prin mijlocul plăşii.

Hotare. Plasa Begheiu se mărgineşte la răsărit cu plasa Făget, la miază-noapte cu plasa Murăşului, la apus cu judeţul vecin Timiş-Torontal, iar la miază-zi cu plasa Lugoj.

Așezarea. Plasa Begheiului se întinde pe ambii țărmuri ai Begheiului.

Pământul și avuția. Pe lângă Begheiu se întinde un șes roditor, unde se produc cereale multe. Ținutul dinspre miază-zi e colinos, iar cel dinspre miază-noapte deluros și acoperit cu păduri. In ținuturile deluroase se produc mai ales porumb și poame și se cultivă vite cornute.

Ape. Apele, cari udă acesta plasă sunt: *Begheiul* și *Paocul*, care curge paralel cu Begheiul.

Comunicația. Căi de comunicație sunt: șoseaua Lugoj—Făget și Lugoj—Balinț, precum și linia căii ferate Lugoj—Ilia-murășană, care are stațiuni la Țipariu, Balinț, Bethlenhaus, Mănăștiur și Jupani.

Locuitorii și ocupația Locuitorii sunt Români, puțini Maghiari și Germani. Ei se ocupă

cu agricultura, legumăritul, pomăritul şi creşterea animalelor.

Comune mai însemnate. Plasa Begheiului cuprinde 27 de comune, dintre cari mai însemnate sunt: *Balinț* situat pe țărmul drept al râului Begheiu, e reşedința plăşii. Aici e oficiul administratorului plășii, carele e cel dintâiu diregător al plăşii. Locuitorii sunt Români, puţini Maghiari și Nemţi. Ei se ocupă cu agricultura, industria şi cu comerţul. Spre răsărit tot pe lângă Begheiu, se află *Bodófalva*, o comună mare locuită de Maghiari cari au fost colonizaţi (aduşi)în timpul stăpânirii ungureşti, cu scop de a slăbì marea de Români din aceste părţi. Şi mai spre răsărit sunt: *Bethlenhaus*, locuită de Germani şi câțiva Români și Maghiari, *Leucușeşti* şi *Rachita* a căror locuitori cultivă varză. Pe ţărmul stâng al Begheiului sunt: *Țipariu*, locuită de coloniști maghiari. Mai spre miază-noapte-răsărit *Jupani* și *Mănăștiur*, unde se cultivă și varză.

26. Plasa Murăşului.

Numele. Plasa Murăşului îşi are numirea dela râul Murăș, care o mărgineşte spre miazănoapte.

Hotarul. Plasa Murăşului se mărgineşte la răsărit cu judeţul vecin Arad, la apus cu judeţul vecin Timiş-Torontal, iar la miază-zi cu plăşile Begheiu şi Făget.

Așezarea. Plasa Murăşului e aşezată în partea de miază-noapte a judeţului pe ţărmul stâng al Murăşului.

Pământul şi avuţia. Dealungul Mureşului se întinde o câmpie roditoare, unde se produce

şi grâu din destul. Cealaltă parte a plăşii e bogată în dealuri şi munţi acoperiţi cu păduri. Aici se produc mai ales porumb şi poame.

Apele. In partea de miază-noapte a plăşii curge — dela răsărit spre apus — Murăşul.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Comunicaţia. Mijloace de comunicaţie sunt Mureşul şi diferite drumuri de ţară.

Locuitorii şi ocupaţia lor. Locuitorii sunt mai toţi Români de conf. gr. or. numai cei din Bunea ungurească sunt Maghiari, de conf. reformată, iar Românii din Bâlci sunt de conf. romano-catolică. Ei se ocupă cu agricultura şi creşterea vitelor.

Comune mai însemnate. Plasa Mureşului cuprinde 25 comune, dintre cari mai însemnate sunt: *Birchiş,* reşedinţa plăşii, aşezat pe şoseaua ce duce pe valea Mureşului. Aici e oficiul administratorului de plasă, oficiul poştal şi telefonic. Dela Birchiş spre răsărit, pe valea Mureşului e fruntaşa comună *Căpălnaş*, locuinţa familiei Mocioni. Dela Birchiş spre apus, pe şosea e *Ţela*, iar spre miază-noapte, lângă Murăş, e *Bâlci*, acărei locuitori Români, sunt de conf. rom. cat. Şi mai spre apus e comuna *Lalaşinţ Bata,* cu târguri de săptămână.

27. Plasa Făgetului.

Numele. Plasa Făgetului şi-a luat numele dela comuna Făget, iar comuna Făget şi-a luat numele dela fag; dovadă că în timpul de demult erau pe aici bogate păduri de fag.

Hotarul. Plasa Făgetului se mărgineşte la răsărit cu judeţul învecinat Hunedoara, la miază-noapte cu plasa Mureşului, la apus cu plasa Begheiului, iar la miază-zi cu plasa Timişului.

Aşezarea. Plaşa Făgetului e aşezată pe ambii ţărmuri ai Begheiului.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Pământul și avuția. Plasa Făgetului în mare parte e un ţinut dealuros. In patea de miazăzi-răsărit, se întind munţii *Padieșul* cu vârfurile *Padieșul* (1380 m.) și *Rusca* (1358 m.). Aceşti munţi sunt acoperiţi cu bogate păduri.

In ţinuturile muntoase ale plăşii locuitorii cultivă porumb, poame, cresc vite şi trăesc din lemnărit. Ei fac furci, greble, lopeţi, cărucioare şi alte instrumente agricole.

Pe lângă Begheiu se întinde un şes roditor în care se produce şi grâu.

Apele. Plasa Făgetului este udată de râul *Begheiu*, care izvoreşte din *Padieș*.

Comunicația. Căi de comunicaţie sunt: şoseaua dela *Făget* spre Ardeal şi şoseaua *Făget-Birchiș*, apoi linia căii ferate Lugoj-Ilia-

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

murăşană, care are staţiuni la Igazfalva, Făget, Margine şi Coşteiul de sus.

Locuitorii și avuția. Locuitorii în mare parte sunt Români de conf. gr. or., apoi puţini Maghiari (Igazfalva-Făget) şi Germani (Gladna-muntană și Făget) de conf. rom. cat., cari la șes se ocupă mai ales cu agricultura şi cu creşterea vitelor, iar în părțile muntoase cu creşterea vitelor, cu pomăritul și cu lemnăritul. Peste tot locuitorii plăşii Făget cultivă frumoase vite cornute.

Comune mai însemnate. Plasa Făgetului cuprinde 38 comune, dintre cari mai însemnate sunt: *Făgetul*, reşedinţa plăşii, aşezat pe ambii țărmuri ai Begheiului. Aici este oficiul administratorului de plasă, judecătoria de ocol, perceptoratul regesc, cartea funduară, oficiul poştal și telefonic și o stațiune a căii ferate. Locuitorii în mare parte sunt Români, puţini Maghiari și Nemți, cari se ocupă cu agricultura, cu industria și cu comerțul. Târgurile Făgetului sunt vestite.

Dela Făget spre miază-zi, pe lângă calea ferată, e *Igazfàlva*, comună mare locuită de Maghiari (coloniști) de confesiunea reformată. Spre miază-zi e *Fârdea*. Dela Făget spre răsărit, pe lângă şosea şi calea ferată, e *Marginea*, cu fabrică de lemne, moară și stațiune a căii ferate; iar spre miazănoapte e *Coșteiul de sus*, cu staţiune a căii ferate.

Dela Marginea spre miază-zi, pe lângă Begheiu, sunt *Curtea*, *Tomești* cu fabrică de sticlă şi cu mine de fer.

28. Plasa Timişului.

Numele. Plasa Timişului şi-a luat numele dela râul Timiş, care curge în mijlocul plăşii.

Aşezarea. Plasa Timişului e aşezată pe ambii ţărmuri ai Timişului.

Hotarele. Plasa Timişului se mărgineşte la răsărit cu judeţul vecin Hunedoara, la miază-noapte cu plasa Făgetului, la apus cu plasa Lugojului, iar la miază-zi cu plăşile Caransebeş şi Reciţa.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Pământul și avuția. Pe lângă Timiş se întinde un şes roditor, în care se produc tot felul de bucate. Dela Timiş spre apus pământul e colinos, iar spre răsărit se întinde o ramură a muntelui *Padeș,* cu vârful cel mai înalt *Padeș* (1380 m.). Aceşti munţi sunt acoperiţi de bogate păduri. In părţile colinoase şi muntoase, locuitorii cultivă porumb, cresc vite, și lucrează la lemne în pădure.

Apele. Pământul e udat e râul Timiş, care primeşte din dreapta pârâul *Nădrag* unit cu *Cornițelul.*

Locuitorii și ocupațiunea lor. Locuitorii sunt Români de conf. gr. or. şi puţini Nemţi (Ciucaş şi Nădrag) de conf. rom. cat. Ei se ocupă cu agricultura, creşterea vitelor, arderea varului şi cu industria ferului.

Comunele mai însemnate. Plasa Timişului cuprinde 30 comune, dintre cari cele mai însemnate sunt: *Sacul,* reşedinţa plăşii, situat lângă ţărmul stâng al Timişului şi lângă linia căii ferate.

Dela Sacul spre miază-zi, pe lângă şosea sunt comunele: *Căvăran* cu fabrică de var, *Prisaca, Zăgujeni,* și *Jupa* (Tibiscum), toate cu staţiuni de ale căii ferate. În hotarul comunei Jupa sunt ruinele cetăţii romane *Tibiscum,* care e încă o dovadă, că noi suntem urmaşii vechilor Romani, aduşi aici de împăratul Traian.

Mai spre miază-zi e *Rugi,* renumită pentru cireşele ei. În partea apuseană e *Ohabamutnic* şi *Mutnicul-mare.*

Dela Sacul spre miază-noapte, pe lângă calea ferată, sunt comunele: *Jena, Gavojdia,* de unde duce o linie industrială a căii ferate

spre *Nădrag*, apoi *Lugojel;* toate cu stațiuni ale căii ferate.

În partea de miază-noapte, peste Timiș, sunt *Criciova* și *Tapia*, unde a învins împăratul Traian pe Daci.

Pe lângă părâul Nădrag sunt comunele: *Jdioara*, cu cariere de granit și cu ruinele unei cetăți vechi și *Nădrag*. La Nădrag, care e locuit de Germani și de Români, sunt topitoare de fer și fabrică de fer.

29. Plasa Caransebeșului.

Numele. Plasa Caransebeșului și-a luat numele dela comuna Caransebeș.

Așezarea. Plasa Caransebeșului este așezată pe ambii țărmuri ai Timișului.

Hotarele. Plasa Caransebeșului se mărginește la răsărit cu județul vecin Hunedoara, la miază-noapte cu plasa Timiș, la apus cu plasa Recița, iar la miază-noapte cu plasa Teregova.

Pământul și avuția. Pământul plășii Caransebeș este în mare parte muntos și e străbătut de o mulțime de văi. In partea de miază-zi se înalță *Muntele mic* (1806 m), spre miază-zi-răsărit sunt vârfurile *Gugu* (2294 m) și *Godeanul* (2229 m); de pe cari nici în Iunie nu se topește zăpada, de înalți ce sunt.

Șesuri mai productive se întind pe lângă râurile *Timiș, Sebeș* și *Bistrița*, pe cari se produce și grâu, dar mai ales porumb.

In părțile muntoase se cultivă vite cornute și oi, precum și poame.

Apele. Râurile plăşii Caransebeş sunt: *Timişul*, *Sebeşul* şi *Bistra* unită cu *Bistra-Mărului.*

Comunicaţia. Căi de comunicaţie sunt: şoseaua Lugoj-Orşova şi cea de pe valea Bistrei, apoi liniile căilor ferate Lugoj-Orşova, care are staţiuni la *Cârpa* şi *Vălişoara*, apoi linia Caransebeş-Haţeg, care are staţiuni la *Haz*, *Obreja*, *Glimboca*, *Ferdinand*, *Ciresa*, *Voislova* şi *Marga*.

Locuitorii şi *ocupaţiunea.* Locuitorii sunt Români de conf. gr.-or. şi puţini Germani şi Bohemi de conf. rom. cat., cari se ocupă cu agricultura, cu cultivarea vitelor, cu pomăritul,

CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

cu pădurăritul şi cu minieritul (Rusca-montană şi Ruschiţa).

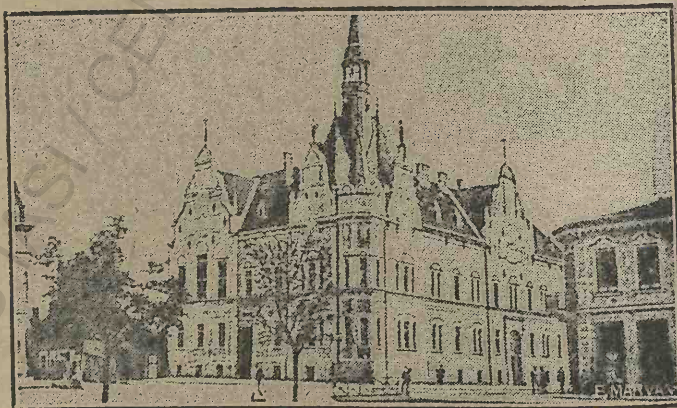
Indeosebi pomăritul e aşà de înaintat, încât se trimit poame în depărtări mari. Merele şi cireşele din Borlova, Glimboca şi Obreja sunt vestite.

Pentru exploatarea pădurilor s'au făcut mai multe căi ferate industriale, cum e cea dela Borlova, Glimboca.

Lemnul adus se prelucrează în herestraele dela Cıreşa. Industria de casă încă e înaintată. In Poiana se pregătesc furci, greble, lopeţi ş. a.

Comune mai însemnate. Plasa Caransebeşului cuprinde 37 comune, dintre cari cele mai însemnate sunt: *Caransebeşul*, reşedinţa plăşii, situat pe ţărmul drept al Timişului. Partea apuseană a oraşului e pe un şes, iar partea răsăr.teană e pe un deal.

Oraşul are strade regulate, pavate cu asfalt şi luminate cu electricitate. Intre zidirile publice mai însemnate sunt: primăria, pavilonul comandamentului armatei, reşedinţa episcopiei gr.-or.,

Primăria din Caransebeş

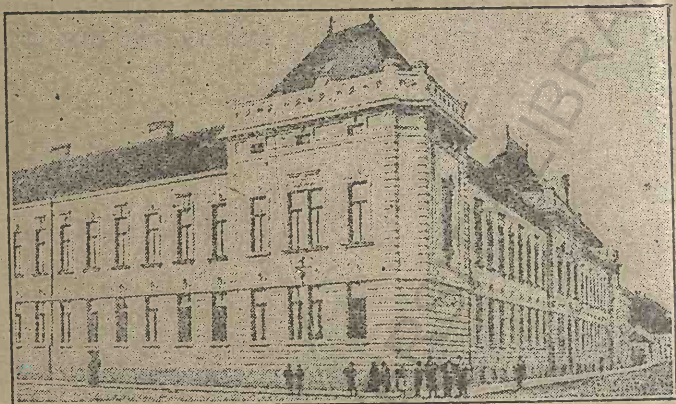
palatele casselor de economii, ale comunității de avere, palatul justiției, liceul, școala normală, spitalul militar ș. a.

Biserica gr.-or. din Caransebeș.

In Caransebeș se află o judecătorie mai înaltă, tribunalul, apoi judecătoria de ocol, perceptoratul regal, cartea funduară ș. a.

Aici e reședința episcopului gr.-or. român și o mulțime de școale: seminarul teologic, școala normală, liceul Traian Doda, școala civilă de fete și școala primară.

Liceul „Traian Doda".

In Caransebeş sunt două fabrici de ţiglă, fabrică de calapoade şi de cuie de lemn, fabrică de piele şi de reparat vagoane şi o mulţime de mori. Locuitorii în mare parte sunt Români, apoi puţini Germani şi Evrei. Ei se ocupă cu agricultura, cu creşterea vitelor, cu industria şi comerciul.

Călătorind dela Caransebeş spre miazănoapte, pe valea Bistrei, ajungem în comuna *Iaz*, lângă calea ferată. Mergând pe Bistra mai departe, aflăm fruntaşa comună *Obreja*, cu o staţiune a căii ferate, apoi *Glimboca*, *Ohababistră*, tot comune fruntaşe, vestite pentru cultivarea merilor, cireşilor. Inaintând pe şosea ajungem în *Ferdinand*, cu fabrică de fer. Locuitorii acestei comune sunt Români şi Germani.

Călătorind pe şosea spre răsărit aflăm comunele *Cireşa*, *Voislova* şi mai jos *Marga*, a căror hotare muntoase sunt acoperite de pă-

duri. Locuitorii acestor comune se ocupă cu cultivarea vitelor şi cu tăiatul lemnelor.

Plecând dela Voislova spre miază-noapte aflăm pe valea părăului Ruschița, *Rusca-montană*, cu fabrică de fer şi mai sus *Ruschița* cu topitoare de fer şi mine de marmoră şi plumb.

Călătorind dela Iaz spre răsărit, ajungem la *Var*, a cărui locuitori se ocupă şi cu arderea pietrii de var, iar dela Caransebeş spre răsărit ajungem în comunele *Turnul, Borlova* şi *Verciorova*, (cu mine de cărbuni), a căror locuitori se ocupă cu agricultura, dar mai ales cu pomăritul, cultivarea vitelor cornute şi a oilor.

Dela Borlova duce până la Caransebeş, o cale industrială. La Turnul se află pe vârful muntelui *Turnul lui Ovid*, care s'a zidit pe timpul războaielor cu Turcii, spre a servì ca scut de apărare în contra lor.

Plecând dela Cireşa spre miază-zi ajungem în comuna *Mărul*, aşezat la poala muntelui *Măgura, Marga* (1509 m), iar la poala muntelui mic e *Poiana Mărului*, cu herestrău mânat de aburi. Aici se află şi un tren electric, care aduce lemne de pe munţi la herestrău.

Călătorind dela Caransebeş spre miază-zi, pe şosea, aflăm comunele: *Caransebeşul-nou*, locuit de Germani şi de Bohemi, apoi *Cârpa*, *Vălişoara* şi *Goleț*. Locuitorii se ocupă cu agricultura, cu creşterea vitelor cornute şi a oilor şi mai ales cu cultivarea pomilor. La Goleț se află o mină de cărbuni şi herestrău.

Dela Caransebeş spre miază-zi apus sunt comunele de munte *Poiana*, locuită de Români şi *Lindenfeld*, la poala muntelui *Neman*, locuită de Germani. Locuitorii acestor două comune

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

se ocupă cu creşterea vitelor, cu pomăritul, cu pădurăritul şi cu industria de lemn.

30. Plasa Teregovei.

Numele. Plasa Teregova şi-a luat numele dela comuna Teregova.

Aşezarea. Plasa Teregova e aşezată pe ambii ţermuri ai Timişului.

Hotarele. Plasa Teregova se mărgineşte la răsărit cu judeţul vecin Mehedinţ, la miază-noapte cu plasa Caransebeş, la apus cu plăşile Reşiţa şi Bozovici, iar la miază-zi cu Orşova.

Pământul şi *avuţia.* Pământul plăşii Teregova peste tot e muntos. Munţii cei mai înalţi sunt: *Ţarcu* (2190 m) la miază-noapte-răsărit, iar *Semenicul* şi vârful *Semenicul* (1447 m) la apus.

Pe aceş'i munţi sunt păşuni bogate, pe cari locuitorii cresc o mulţime de oi, vite cornute şi cai. În pământul muntos al acestei plăşi se produce puţin ovăz şi porumb.

Apele. Cel mai însemnat râu al plăşii e *Timişul,* care izvoreşte din muntele Semenic. El primeşte la dreapta păraiele *Teregova, Igegul, Râul alb* şi *Râul lung.*

In partea de miază-zi: *Craiova, Mehadia* şi *Bela.* (alba) Reca iar spre miază-zi răsărit face graniţa *Cerna* (neagra).

Comunicaţia. Cele mai însemnate căi de comunicaţie sunt: şoseaua Caransebeş-Orşova şi calea ferată Timişoara-Bucureşti, care străbate plasa dealungul, trecând munţii cei înalţi prin mai multe tunele. Staţiuni de ale căii fe-

rate sunt la *Slatina timișană*, la *Armeniș*, *Teregova*, *Portaorientalis*, *Cornia* și la *Crușoveț*.

Locuitorii și ocupația lor. Locuitorii sunt Români de confesiunea gr.-or., afară de cei din Slatina-mică, cari sunt romano-catolici și puțini Germani (Wolfsberg, Weidenthal și Sadova-veche) de conf. rom.-cat., cari pe lângă râuri, se ocupă cu agricultura, pe pășunile cele bogate de munte cresc multe vite cornute și oi, mai cultivă și pomăritul și lucrează la lemne în pădure.

BIBLIOTECA
UNIVERSITĂȚII
IAȘI

Comune mai însemnate. Plasa Teregova cuprinde 20 comune, dintre cari cele mai însemnate sunt: *Teregova*, reședința plășii, situată lângă părăul Teregova și lângă râul Timiș. Aici e oficiul administratorului de plasă, judecătorie de ocol, perceptorat regal, oficiu postal-telefonic si stațiune a căii ferate. Locuitorii ei Români se ocupă cu agricultura, mai ales însă

cu creşterea oilor, cu cultura pomilor, cu industria şi comerţul.

Călătorind dela Teregova spre miază-noapte aflăm la dreapta, lângă pârâul alb, *Feneşul*, iar pe ţărmul drept al Timişului, *Armenişul* cu mine şi industrie de fer. La Feneş se află o cale ferată industrială, care asigură existenţa mai multor familii române.

Spre miază-noapte-apus, peste Timiş e *Slatina-mică*, cu herăstrău. Locuitorii acestor comune sunt Români de confesiunea romano-catolică. Mergând spre miază-zi-răsărit ajungem în *Corniareva*, o comună fr ntaşă (cu aproape 4000 de loc.), a cărei locuitori se ocupă cu creşterea oilor şi cu pregătirea brânzei renumite de *Cornia-reva*.

Călătorind spre miază-zi, ajungem în *Bogoltin*, ai cărei locuitori trăesc iarăş din creşterea oilor. Călătorind dela Teregova spre miază-zi, pe şosea, ajungem în *Domaşnia*, cu târguri vestite. Dela Domaşnia spre apus e *Verendinul*, iar mai la miază-zi *Mehadia*.

Călătorind dela Teregova spre miază-noapte-apus, ajungem în comunele *Wolfsberg* şi *Weidenthal* locuite de Germani şi Bohemi, cari cresc vaci de rassa Pinzgau. Comuna Weidenthal fiind aşezată între păduri de brazi, e cercetată de mulţi bolnavi, cari fac cură de lapte. Dela poala muntelui Semenic — un canal — duce apă din izvoarele Nerganului în Bârzava şi lemne pentru fabrica din Reciţa.

31. Plasa Orşovei.

Numele. Plasa Orşovei şi-a luat numele dela comuna Orşova, care este cea mai veche comună din judeţ.

Aşezarea. Plasa Orşovei este aşezată pe ambii ţărmuri ai Cernei şi pe ţărmul stâng al Dunării.

Hotarele. Plasa Orşova se mărgineşte la răsărit cu judeţul vecin Mehedinţ, la miazănoapte cu plasa Teregova, la apus cu plasa Bozovici, iar la miază-zi o desparte Dunărea de Jugoslavia.

Pământul şi avuţia. Pământul acestei plăşi peste tot e muntos. Aici se întind, dealungul

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Dunării și a Cernei, munții *Sretinici* cn vârfurile *Cârșia-mică* (1152 m) și *Cerbelețul* (1088 m); peste Cerna, spre miază-noapte-răsărit sunt munții *Domogled* cu vârful *Domogled* (1106 m). Acești munți sunt acoperiți cu bogate păduri.

În munți sunt mulți cărbuni, aramă și izvoare calde. Pământ roditor se află numai în văile înguste de pe lângă râuri.

Apele. Plasa Orșovei e udată la miază-zi de râul *Dunărea*, care primește la Orșova pe afluentul *Cerna* unit cu *Bela-reca*, iar mai jos *Ieselnița* și *Mraconia*.

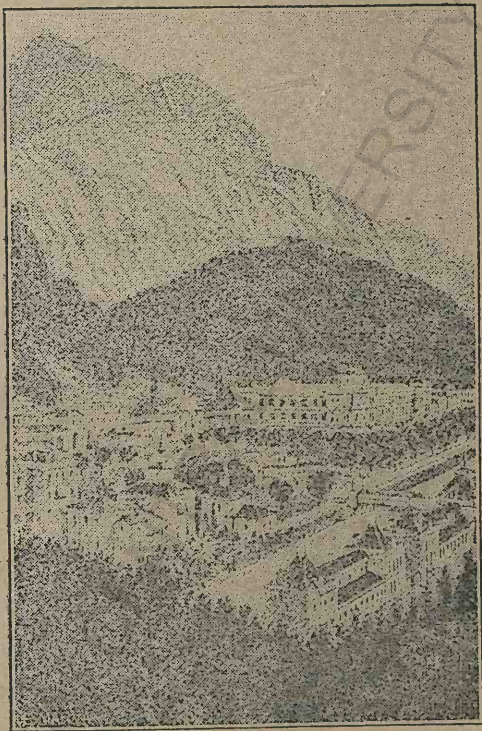
Comunicația. Căile de comunicație sunt: Dunărea, șoseaua de pe lângă Dunăre, cea mai frumoasă și romantică șosea din România, care în unele locuri a fost tăiată în stâncă, apoi șoseaua Caransebeș-Orșova și linia căii ferate Timioarara-București.

Locuitorii și ocupația. Locuitorii sunt Români de conf. gr. or. Sârbi de conf. gr. or., puțini Germani și Cehi de conf. romano-catolică, cari se ocupă mai mult cu creșterea vitelor cornute și a oilor, cu minieritul, pădurăritul, agricultura și cu pescuitul.

Comune mai însemnate. Plasa Orșovei cuprinde 24 comune dintre cari mai însemnate sunt: *Orșova*, reședința plășii, așezată pe țărmul stâng al Dunării, la vărsarea Cernei în Dunăre. Aici este oficiul administratorului de plasă, judecătorie de Ocol, perceptorat regal, cartea funduară, o stațiune a căii ferate și un port însemnat al Dunării.

Fiind Dunărea navigabilă, pe ea plutesc nenumărate vapoare, cari duc dela noi bucate, petrol, carne, piei și aduc alți articlii. Industria

e înaintată, fiind aici o fabrică de bere si o fabrică pentru rafinarea (curăţirea) petrolului. Aici se află o şcoală comercială superioară, o şcoală civilă. Locuitorii în mare parte sunt Români, mai sunt Nemţi şi Maghiari, cari se ocupă cu industria, comerţul şi cu pescuitul.

Băile Erculane.

Dela Orşova spre răsărit se află — în Dunăre — insula *Adacaleh*. Locuitorii ei sunt Turci, cari se ocupă cu negoţul de poame şi tutun.

In apropiere de Adacaleh s'a zidit, în Dunăre, canalul Porţii de fier, s'au spart adecă stâncile puternice din mijlocul Dunării, ca să poată trece vapoarăle prin strâmtoarea acelor stânci.

Călătorind dela Orşova spre miază-noapte, pe valea Cernei, ajungem în comunele *Jepalnic*, *Topleț* cu moară, *Bârza* cu fabrică de fier.

In valea Cernei, la poala muntelui Domogled, sunt *Băile Erculane,* băi calde de pucioasă, unde mii de bolnavi îşi află vindecare. Aceste băi erau cunoscute încă pe timpul strămoşilor noştrii Romani.

Ele au fost dărâmate de popoarele barbare, grănicerii Români le-au renovat, la porunca şi sub îngrijirea autorităţilor militare.

Spre apus, lângă Bela-reca, se află *Mehadia,* o comună fruntaşă cu mine de cărbuni şi târguri vestite. Aici sunt ruinele cetăţii romane *Ad Mediam.*

Călătorind spre miază-noapte, între munţi, aflăm comunele: *Valea bolvașnița* şi *Plugova,* a căror locuitori trăesc mai ales din creşterea oilor, iar spre apus e comuna *Iablanița* cu mine de cărbuni şi cu o staţiune a căii ferate.

Călătorind dela Orşova spre miază-zi-apus, aflăm pe lângă Dunăre comunele: *Eșelnița*, cu o fabrică de ţesut pânză şi *Ogradena.* Dela *Dubova* mai jos se află strâmtoarea *Cazan,* o adevărată minune a naturii. Stâncile uriaşe, cari se înalţă deasupra Dunării, întru atât au strâmtorat acest loc, încât şoseaua a trebuit să se sape adânc în stâncă.

Jos, la cărbătura Dunării, se află comuna *Eibenthal*, locuită de Bohemi. Aici se află un soiu de cărbuni foarte buni (antracit).

Pe ţărmul drept al Dunării se văd şi acum urmele drumului împăratului Traian. Vis-avi de Ogradena, pe ţărmul drept, e săpată în stâncă *Tabla lui Traian*, care singură ne aminteşte că pe aici a fost drumul marelui împărat, pe unde şi-a adus legiunile sale în luptele cu Dacii.

32. Plasa Moldova nouă.

Numele. Plasa Moldova nouă şi-a luat numele dela comuna Moldova nouă.

Aşezarea. Plasa Moldova nouă este aşezată pe ţărmul stâng al Dunării.

Hotarele. Plasa Moldova nouă se mărgineşte la răsărit cu plasa Orşova, la miazănoapte cu plăşile Bozovici şi Răcăşdia, la apus cu plasa Răcăşdia şi cu Iugoslavia, iar la miază-zi o desparte Dunărea de Iugoslavia.

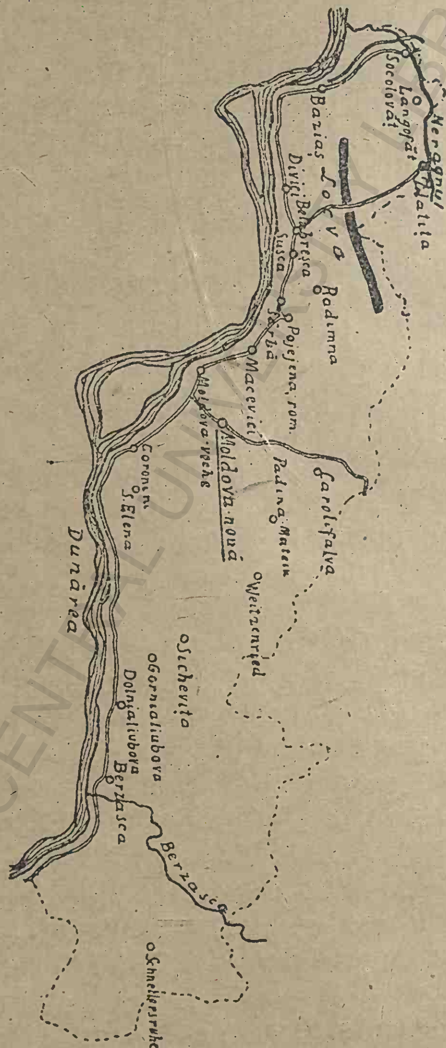
Pământul şi avuţia. Pământul spre miazănoapte e muntos. Aici se întind munţii *Locva* şi *Cracul Meriş*, acoperiţi de bogate păduri.

Pe coasta munţilor cari se pleacă spre Dunăre *se produce vin bun*. Numai în partea de miază-zi, pe lângă Dunăre şi Nergăn, se întinde un şes roditor, în care se produce şi grâu.

Apele. In partea de miază-zi a plăşii curge Dunărea, în care se varsă la apus Nergănul, iar la răsărit pâraiele *Cameniţa*, *Oraviţa*, *Bârzasca* şi *Sirinia*.

Comunicaţia. Căi de comunicaţie sunt: linia căii ferate Vârşeţ—Buziaş, care atinge numai o parte mică a plăşii spre apus. Pe lângă Du-

năre e şoseaua cea frumoasă, care pe unele locuri e săpată în stâncă.

Pe Dunăre circulă necontenit vapoare.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Staţiuni ale navigaţiunii sau porturi pe Dunăre sunt: *Buziaşul*, *Moldova-veche*, *Bârzasca* şi *Sviniţa*.

Locuitorii şi ocupaţia. Locuitorii sunt Români, Sârbi, Nemţi şi Bohemi. Ei se ocupă cu agricultura, cu creşterea vitelor, cu pomăritul, cu vieritul, cu pădurăritul şi cu minieritul.

Comune mai însemnate. Plasa Moldova-nouă cuprinde 22 de comune, dintre cari mai însemnate sunt: *Moldova-nouă*, reşedinţa plăşii, aproape de Dunăre.

Aici se află oficiul administratorului plăşii şi o mină de aramă şi de pucioasă.

Călătorind dela Moldova-nouă spre miazănoapte-apus, pe şosea, ajungem în *Staier*, o comună locuită de Români. Intre ei aflăm nume nemţeşti ca: Fişer, Clain, ceeace dovedeşte originea lor germană.

Călătorind dela Moldova-nouă spre miazăzi-apus, ajungem în *Moldova-veche*, aşezată lângă Dunăre. Aici este un port al navigaţiei Dunărene. Călătorind de aici pe şosea, tot spre apus, dupăce trecem prin mai multe comune, ajungem la *Buziaş*, cu o staţiune a căii ferate şi port la Dunăre.

In partea de miază-noapte-apus, pe lângă râul Nergăn, sunt comunele: *Socolovaţ* şi *Langofăt* locuite de Români, Sârbi şi Nemţi.

Călătorind mai spre răsărit, pe şoseaua de lângă Dunăre, sosim în *Bârzasca*, cu mine de cărbuni, apoi *Drincova*, port la Dunăre şi *Cozla*, cu mine de cărbuni.

33. Plasa Bozoviciului.

Numele. Plasa Bozovici şi-a luat numele dela comuna Bozovici.

Aşezarea. Plasa Bozovici e aşezată pe ambele ţărmuri ale Nergănului, pe aşà numita vale a Menişului.

Hotarele. Plasa Bozovici se mărgineşte la răsărit cu plasa Orşova, la miazănoapte cu plăşile Teregova şi Reciţa, la apus cu plăşile Oraviţa şi Răcăsdia, iar la miază-zi cu plasa Moldova nouă.

Pământul şi avuţia. Pământul peste tot e muntos, afară de valea Nergănului, pe unde se întinde un şes roditor, unde se produce din destul grâu şi poame. In partea de miazănoapte se întind munţii *Semenic*, cu vârfurile *Piatra Nedeii* (1438 m.), spre miază-zi-apus munţii *Pleşuva* cu vârful *Pleşuva* (1144 m.), iar spre miază-zi munţii *Stretiniei* cu vârfurile *Svinecea mare* (1226 m.), *Cerbeleţul* (1088 m.) şi *Cârcia mică* (1152 m.). Aceşti munţi sunt acoperiţi cu păduri bogate.

La miază-zi se întind munţii *Merişului*, cari sunt bogaţi în cărbuni de pământ şi în păduri.

Apele. Prin mijlocul plăşii curge râul *Nergăn*, care izvoreşte din muntele Semenic şi primeşte din stânga *Prigorul*, iar din dreapta *Minişul*.

Comunicaţia este foarte grea, o singură şosea avem pe valea Nergănului şi alta romantică dela Staier-Anina la Bozovici.

Locuitorii şi ocupaţia. Locuitorii sunt Români, de confesiunea gr. or. şi puţini Bohemi (Ravensca) de confesiunea romano-catolică, cari la şes se ocupă cu agricultura şi cu creşterea

vitelor, iar în părţile muntoase cu creşterea vitelor, cu pomăritul, cu lemnăritul şi cu minieritul. Poamele din valea Merişului sunt renumite.

Comune mai însemnate. Plasa Bozovici cuprinde 19 comune, dintre cari mai însemnate sunt: *Bozovici,* reşedinţa plăşii, o comună mare cu zidiri frumoase, pe valea roditoare a Nergănului. Aici se află oficiul administratorului de plasă, judecătoria de ocol, cartea funduară, perceptoratul regal, oficiul poştal-telefonic şi liceul *Dr. Ioan Sârbu.* Locuitorii sunt Români; ei se ocupă cu agricultura, creşterea vitelor, cu industria şi cu comerţul.

Călătorind dela Bozovici, pe valea Nergănului, spre miază-noapte-răsărit, ajungem în comunele *Prilipeț* şi *Pătaş*. Dela Bozovici spre miazănoapte, pe lângă părâul *Poniasca* se află herestrăul mânat de abur dela *Poniasca*.

Călătorind dela Bozovici spre răsărit, ajungem în *Bănia* şi *Rudăria*, iar dela Bănia spre miază-zi în *Șopotul nou* şi *Dalboșeț*. In partea de miază-zi a plăşii, între munţi, se află comuna *Ravensca*, locuită de Cehi (Bohemi).

34. Plasa Răcăşdia.

Numele. Plasa Răcăşdia şi-a luat numele dela comuna Răcăşdia.

Așezarea. Plasa Răcăşdia e eşezată pe ţărmurul stâng al Caraşului.

Hotarele. Plasa Răcăşdia se mărgineşte la răsărit cu plasa Oraviţa şi Bozovici, la miazănoapte cu plasa Oraviţa, la apus cu judeţul vecin Timiş—Torontal şi la miază-zi cu Iugoslavia şi plasa Moldova nouă.

Pământul și avuția. Pământul plăşii Răcăşdia în cea mai mare parte de miază-zi-răsărit e dealuroasă. Pe şes se cultivă cereale. Pe dealuri sunt bogate păşuni şi păduri.

Apele. In partea apuseană curge râul Caraş, care primeşte în sine păraiele *Ciclova* şi *Vicin*.

Comunicația. Cele mai însemnate mijloace de comunicaţie sunt: şoseaua judeţeană Moldova-nouă, Oraviţa-montană şi cea dela Sasca la Moldova-veche, cam rău întreţinută, apoi calea ferată Iasenova—Oraviţa.

Locuitorii și ocupația. Locuitorii sunt Români de confesiunea gr. or. şi gr. cat., puţini

Nemţi de conf. romano-catolică (în Sasca-montană) şi Sârbi de conf. gr. or. (în Seşcoviţa) cari se ocupă cu agricultura, cu creşterea vitelor, cu lemnăritul şi cu minieritul.

Comune mai însemnate. Plasa Răcăşdia cuprinde 25 comune, dintre cari cele mai însemnate sunt: *Răcăşdia*, reşedinţa plăşii. Aici se află oficiul administratorului plăşii, perceptoratul regal, oficiu poştal-telefonic şi o staţiune a căii ferate.

Călătorind dela Răcăşdia spre apus, aflăm comunele fruntaşe *Vrăniuţ*, *Vrani* şi *Mârcina* situate pe o câmpie roditoare, iar spre miază-zi *Ciuchici.*

In valea Nergănului sunt comunele: *Năidaş* şi *Sasca-română*, iar spre miază-zi, pe lângă şosea e *Sasca-Montană*, o comună mare, locuită de Români şi puţini Nemţi.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Aici se află o judecătorie de ocol și carte funduară. Munții de lângă Sasca conțin plumb și aramă. De aici spre miază-zi e comuna *Cărbunari*. Locuitorii ei — Români — trăesc din lemnărit și arderea cărbunilor.

35. Plasa Oravița.

Numele. Plasa Oraviței și-a luat numirea dela comuna Oravița.

Așezarea. Plasa Oraviței e așezată pe ambii țărmuri ai Carașului.

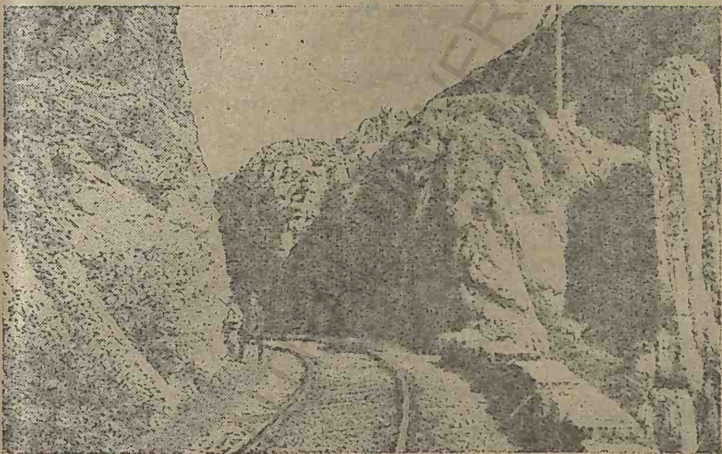
Hotarele. Plasa Oraviței se mărginește la răsărit cu plasa Bozovici, la miazănoapte cu plășile Recița și Bocșa, la apus cu județul vecin Timiș—Torontal și la miază-zi cu plasa Răcășdia.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Pământul și avuția. Pământul spre răsărit e muntos. Aici se întind munți metaliferi, cari sunt acoperiți cu păduri, iar în lăuntrul lor conțin fer, cărbuni, aramă și aur. Spre apus se întinde un șes roditor și colinos.

Apele. Prin plasa Oraviței curge *Carașul.*

Comunicația. Căi de comunicație, afară de șoselele ținute în stare bună, sunt căile liniilor ferate Iasenova—Oravița—Anina, care e de o frumsețe fără păreche.

Muntele Polom.

Locuitorii și ocupația. Locuitorii sunt Români și puțini Nemți, cari își câștigă pâinea în minele și fabricile din *Steier* și *Anina.* Românii, cari locuesc în celelalte părți ale plășii trăesc din agricultură, din creșterea vitelor, și din pomărit.

Comunele mai însemnate. Plasa Oravița cuprinde 23 de comune, dintre cari cele mai

însemnate sunt: *Oravița-montană*, care e și reședința plășii. Aici e oficiul administratorului plășii, judecătoria de Ocol, perceptorat regal, oficiul cărții funduare, căpitănatul băilor, oficiul postal-telefonic și o stațiune a căii ferate. Industria e înaintată f'ind mori, fabrică de bere (în Ciclova) și herăstrău.

Locuitorii sunt Români de religiune gr. or. și Germani de religiune romano-catolică, cari se ocupă mai ales cu industria, cu minieritul și cu negustoria.

In apropiere de Oravița se află *Marila*, frumos loc de vilegiatură, cu sanatoriu pentru morboșii de piept, așezat într'un măreț codru de brazi. Acum se restaurează, fiind ruinat în decursul războiului.

Dela Oravița duce spre miază-noapte, peste munți, o linie a căii ferate care trece prin 13 tunele. Aceasta linie e o minune a științei tehnice si fiind de o frumusețe neîntrecută, e cercetată de multă lume. Pe lângă aceasta linie aflăm *Maidanul*. Aici sunt cariere: 1. de un fel de piatră moale văroasă, foarte bună pentru zidit, care se lucrează ușor și se taie ca cu ferestrăul, stalactite și stalagmite, apoi: 2. cariere de granit. Din granitul dela Maidan s'au cioplit treptele sântei biserici a încoronărei din Alba-Iulia.

De aici calea ferată tot urcă în munți. La *Anina* atringe punctul cel mai înalt. Nu departe de Anina e Steierdorf, care împreună cu Anina formează comuna fruntașă, *Steierdorf—Anina*. Aici sunt mine bogate de cărbuni și fabrici minunate de fer și oțel. La Steierdorf este și un loc de cură climaterică, unde vara vin mulți

locuitori dela oraş. Locuitorii acestei comune sunt Germani şi Cehi cari se ocupă cu minieritul şi cu industria.

Dela Oraviţa-montană spre apus sunt: *Oraviţa-română*, ca continuare a Oraviţei-montane, cu o staţiune a căii ferate, apoi *Broşteni* renumit pentru legume (castraveţi) varză, apoi pe lângă Caraş sunt: *Ticvaniul mic*, *Ticvaniul mare*, *Secaşul*, şi *Giurgiova*. Dela Greoni spre miază-noapte pe o câmpie roditoare sunt: *Cacova*, *Comorâşte* şi *Forotic* comune fruntaşe. Lângă Forotic este o colonie germană, *Brezoni*.

Călătorind dela Oraviţa-montană spre miază-zi, peste un deal, ajungem în *Ciclova-montană* cu fabrică de bere. Locuitorii ei Români şi Germani, se ocupă cu minieritul şi cu industria. Dela Ciclova-montană spre apus se află *Ciclova-română*. In coasta munţilor, pe un loc de o frumuseţe rară, mănăstirea *Călugăra*.

36 Plasa Reciţei.

Numele. Plasa Reciţei şi-a luat numele dela comuna Reciţa.

Aşezarea. Plasa Reciţei este aşezată pe ambii ţărmuri ai Caraşului.

Hotarele. Plasa Reciţei se mărgineşte la răsărit cu plăşile Teregova şi Caransebeş, la miază-noapte cu plasa Timiş, la apus cu plasa Bocşa, iar la miază-zi cu plasa Oraviţa.

Pământul şi avuţia. Pământul spre răsărit şi miază-zi e muntos. Aici se întind munţii metaliferi, bogaţi în cărbuni şi fer. Iar şi mai

spre răsărit sunt munții *Semenic*, cu înălțimea *Semenic* (1447 m.)

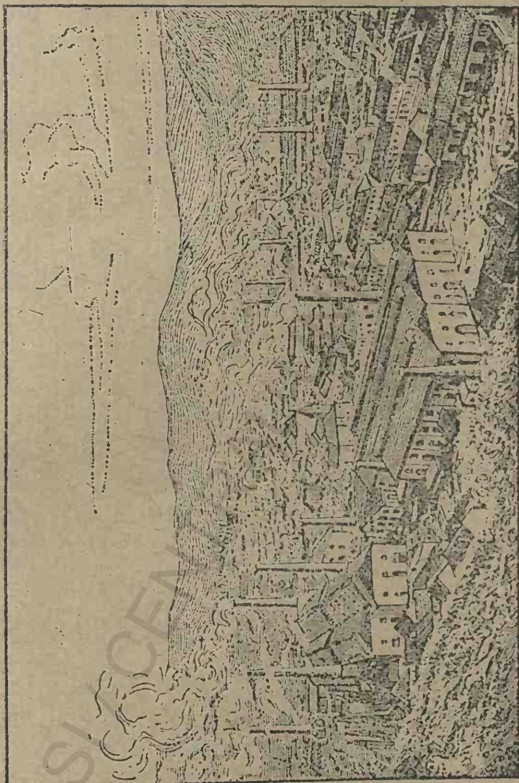

Apele. Pământul plășei Recița e udat de râurile *Bârzava* și *Caraș.*

Comunicația. Căi de comunicație sunt: șoselele bine îngrijite Lugoj—Recița, Recița—Oravița, Recița—Bocșa, Recița—Anina, apoi

şoselele mai puţin îngrijite: Reciţa—Văliug—Slatina care duce din valea Timişului peste Semenic, precum şi linia ferată Gătaia—Reciţa.

Locuitorii şi ocupaţia. Locuitorii sunt Români de confesiune greco-orientală şi greco-

Reciţa.

catolică şi Craşoveni romano-catolici, cari se ocupă cu lucrarea pământului, cu creşterea vitelor, dar mai ales cu pădurăritul şi cu industria. Industria acestei plăşi este foarte înaintată prin mulţimea fabricelor.

Comune mai însemnate. Plasa Reciţa cuprinde 25 comune, dintre cari cele mai însemnate sunt: *Reciţa*, reşedinţa plăşii, situată lângă Bârzava, cu o mulţime de fabrici. Mulţimea coşurilor fabricilor ei îi dă un tip de oraş. Fabricile de maşini şi turnătoarele dela Reciţa sunt vestite în lume.

Aici sunt fabrici de tot soiul: uzine de cocs, topitoare de fier, turnătorii de fontă, fabrici de tinichea, de sobe, de maşini agricole apoi o fabrică de locomotive şi pentru făurirea ţevilor de tun.

Aici este oficiul administratorului de plasă, oficiul postal-telefonic, o staţiune a căii ferate şi un liceu real.

Locuitorii sunt Români şi Germani. Ei lucrează în fabricile din Reciţa şi în minele de cărbuni din apropiere.

Călătorind spre miază-noapte, ajungem în *Soceni* cu pământ roditor, aici se cultivă poame, cireşele lor sunt vestite. Spre rasărit e *Târnova*, o comună mare. Dela Soceni spre miază-noapte, pe valea pârăului Pogănici e *Zorlenţul mare*, o comună fruntaşe, iar spre răsărit *Delineşti* şi *Ohabiţa*, cari sunt vestite pentru cultura pomilor.

Zorlenţul mare e renumit pentru cireşele nobile pe cari le cultivă şi le trimite în oraşele mari pentru preţ de sute de mii lei.

Călătorind dela *Reciţa-montană* spre miază-zi ajungem în *Doman*, aici sunt mine vestite de cărburi, iar mai spre răsărit *Cuptoare* şi cătunul *Săcula*, colonizat cu lucrători minieri de toate neamurile. In hotarul acestor comune sunt bogate mine de cărbuni. Spre miază-zi-

răsărit e *Văliugul*, situat într'o poziţie foarte frumoasă.

Locuitorii sunt Români şi Nemţi. Ei trăesc din lemnărit şi minierit.

Dela Reciţa — duc spre miază-zi — două şosele în părţile *Craşovenilor*. Aceşti Sârbi, trecuţi la catolicism, au venit la 1737 din Sârbia, de teama Turcilor.

37. Plasa Bocşa-montană.

Numele. Plasa Bocşa-montană şi-a luat numele dela comuna Bocşa-montană.

Aşezarea. Plasa Bocşei este aşezată pe ambii ţărmuri ai râului *Bârzava.*

Hotarele. Plasa Bocşa-montană se mărgineşte la răsărit cu plasa Reciţa, la miazănoapte cu plasa Lugoj, la apus cu judeţul vecin Timiş-Torontal, iar la miază-zi cu plasa Oraviţa.

Pământul şi avuţia. In partea de miază-zi-răsărit a plăşii, se întind munţii *Dognecei*, cari conţin aur, argint, fer, cărbuni şi marmoră. Spre miazănoapte de Bârzava, ţinutul e colinos, iar spre apus se întinde o câmpie roditoare, pe care se produc bucate şi cresc vite.

Apele. Prin mijlocul plăşii curge râul *Bârzava*, iar în partea de miazănoapte *Pogăniciul.*

Comunicaţia. Căi de comunicaţie sunt: şoseaua Lugoj—Bocşa-montană şi liniile căii ferate Gătaia—Reciţa-montană şi Jidovin—Oraviţa.

Locuitorii şi ocupaţia. Locuitorii sunt Români şi puţini Germani, cari la şes se ocupă cu

agricultura şi creşterea vitelor şi cu pomăritul, iar în cele muntoase cu pădurăritul şi cu minieritul.

Comune mai însemnate. Plasa Bocşei cuprinde 21 comune, dintre cari cele mai însemnate sunt: *Bocşa-montană*, reşedinţa plăşii, o comună mare pe valea Bârzavei, cu zidiri şi cu strade regulate. Aici este oficiul administratorului de

plasă, judecătorie de ocol, cartea funduară, perceptoratul regal, oficiu poştal-telefonic şi o staţiune a căii ferate; apoi mine de cărbuni, topitoare de fer, fabrică de bere şi moară mânată cu aburi.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Locuitorii sunt Români şi Germani, cari se ocupă cu lucrarea pământului, cu industria, comerţul şi minieritul, lucrând în mulţimea fabricilor. Lângă Bocşa-montană este *Vasiova*, cu o fabrică de ţiglă. Plecând dela Vasiova spre miază-zi, ajungem la mănăstirea cu izvoare tămăduitoare şi de aici la *Ocna de fer*, unde sunt mine de fer, de cărbuni şi cariere de marmoră albă, iar şi mai spre miază-zi *Dognecea*, o comună mare locuită de Români şi Germani, sunt mine de aur, de argint, de fer şi de marmoră albă.

Călătorind dela Bocşa-montană spre apus ajungem în *Bocşa-română*, comună mare, locuită de Români. Aici se află una din cele mai mari fabrici de unelte agricole din ţară. Plecând pe drumul de ţară ce duce spre miază-zi, ajungem în *Biniş*. Aici sunt mulţi olari, având pământ (lut) bun pentru fabricarea oalelor.

Dela Bocşa spre miazănoapte-apus se află comuna *Jidovin* (Berzobis). Aici a avut împăratul Traian cea dintâiu luptă cu Dacii.

38. Judeţul şi cârmuirea lui.

Călătorind din plasa noastră spre .... ajungem în plasa.................., spre .... ajungem în plasa.................., spre .... ajungem în plasa.......................

Călătorim mai multe plăşi învecinate, cari stau sub aceeaş cârmuire, cunoaştem un ţinut şi mai mare, care se numeşte *judeţ*.

Precum în fruntea plăşii e administratorul de plasă, în fruntea judeţului e *prefectul*.

Prefectul priveghiază, ca administratorii de plasă, primarii şi secretarii din judeţ să-şi facă

datorința și ca liniștea și ordinea să fie păstrate în județ.

Prefectul este ajutat în conducerea treburilor județene de un sfat de fruntași ai județului, numit *consiliu județean*. Consiliul județean este ales de locuitorii județului. El ține ședințe sau sfaturi sub prezidiul (conducerea) prefectului.

Prefectul mai este ajutat și de unii funcționari mai înalți ai județului, ca subprefectul, primnotarul ș. a.

39. Județul Caraș-Severin.

Numele. Județul Caraș Severin își are numirea dela râul Caraș și dela orașul Severin.

Așezarea. Intre Mürăș și Dunăre se întinde dela miazănoapte spre miază-zi județul Caraș Severin.

Hotarele. Județul Caraș Severin se mărginește la răsărit cu județele vecine Hunedoara și Mehedinți, la miazănoapte Mureșul îl desparte de județul Aradului, la apus cu județul Timiș—Torontal, iar la miază-zi Dunărea îl desparte de Iugoslavia.

Infățișarea pământului. Pământul județului Caraș Severin peste tot e *muntos*, dar mai ales spre răsărit sunt munți înalți. Puțină *câmpie* are numai în partea de miazănoapte-apus a țării și pe lângă râuri.

La miazănoapte, între Begheiu, Timiș și Bistra, se ridică la apus *Padieșul* cu vârful Padieșul (1380 m.), iar la răsărit *Rusca*, cu vârful Rusca (1350 m.). Acești munți sunt acoperiți cu păduri de fag și gorun, iar în internul lor sunt bogați în fer și marmoră.

Dela valea Timişului spre apus se întind — dela miazănoapte spre miază-zi — munţii *Semenic—Pleşuva* cu vârfurile Semenic (1447 m.) şi *Piatra Nedeii* (1438 m.) la miazănoapte, iar *Pleşuva* (1159 m.) spre miază-zi

Din muntele Semenic izvoreşte *Timişul, Nergănul, Bârzava* şi *Caraşul.*

Paralel cu munţii Semenic-Pleşuva, se întind spre apus munţii *Metalici* ai Banatului (1047 m), la cari aparţin şi munţii *Dognecei.* In aceşti munţi se află fer, aramă, plumb şi cărbuni.

Din valea Nergănului se întind spre Dunăre 3 grupuri de munţi: munţii *Locva* (549 m), munţii *Merişului*, (858 m) şi munţii *Sretiniei.* Cei din urmă, cari împreună cu munţii Jugo-Slaviei formează *Clisura* (strâmtoarea) *Cazanelor,* au cele mai mari înălţimi, ca: *Svinecea-mare* (1226 m), *Cârşia-mică,* (1152 m) şi *Cerbeleţul* (1088 m).

Dela valea Timişului spre răsărit se înalţă cel mai mare masiv al judeţului *Godeanu-Ţarcu.* Cele mai însemnate înălţimi ale acestui masiv, dela miază-noapte spre miază-zi, sunt: *Muntele-mic* (1806 m), *Poiana Nedeii* (1939 m) şi *Ţarcu*, (2190 m). Inspre Oltenia sunt: *Gugu* (2294 m) şi *Godeanul* (2229 m). De pe aceşti munţi adesea abià la sfârşitul lunei Iulie se topeşte zăpada. Coastele lor sunt acoperite de bogate păduri de stejari, goruni şi brazi. Lemnele acestor munţi se prelucrează în herestrăul dela *Poiana-mărului.* In interiorul munţilor se află fer şi cărbuni.

Spre răsărit de valea Cernei se înalţă *Domogledul* (1190 m).

Clima judeţului e temperată, adecă nici prea rece, nici prea caldă. În ţinuturile muntoase dinspre răsărit însă verile sunt mai răcoroase, iar iernile mai friguroase.

Umezeala e mai mare în părţile muntoase, ŭnde vara plouă mai des, iar iarna cad zăpezi mari.

Râurile. Cel mai mare râu al judeţului e *Dunărea*. Ea spală partea de miază-zi a judeţului. Pe Dunăre plutesc vapoare multe, cari duc oameni şi mărfuri. Cum opresc trenurile la gări aşa opresc şi vapoarele la *porturi*. Un loc potrivit, unde pot trage vapoarele la mal, se numeşte port.

Pe ambii ţărmuri ai Dunării se ridică stânci de munţi pe alocurea până în vineţia cerului. Cea mai frumoasă parte a Dunării e strâmtoarea *Cazan*, în jos de Dubova. Aici fiind Dunărea foarte îngustă, stâncile sunt atât de aproape una de alta, încât se aude vorba dintr'un ţărm într'altul.

De partea stângă a Dunării duce măreţul drum săpat pe alocurea în stâncă.

Pe partea dreaptă se văd şi azi rămăşiţele drumului împăratului Traian. In faţă cu Ogradena veche, pe ţărmul drept al Dunării, se vede şi azi tabla comemorativă care s'a săpat în stâncă întru amintirea împăratului Traian.

Din jos de Orşova se află insula *Adakaleh*, locuită de Turci.

Mai jos se află pasul *Porțile de fer* şi un canal săpat dinspre țărmul drept. In timpurile mai vechi năile nu puteau trece pe aici, decât cu mare pericol, din cauza stâncilor uriaşe ridicate în apă. Aceste stânci, zise porţile de fer au fost sparte şi acum Dunărea e navigabilă, aşà că pot trece pe ea şi vapoare mari.

In Dunăre se varsă de a stânga:

1. *Timişul*, care izvoreşte din muntele Semenic şi unindu-se cu *Igegul*, care izvoreşte din Țarcu, curge spre miază-noapte-apus. Până la Caransebeş valea Timişului e îngustă. De aici se lăţeşte până la Lugoj, iar de aici curge pe câmpie.

In Timiş curge din dreapta *Sebeşul*, care izvoreşte din Muntele mic şi *Bistra*. Bistra primeşte din dreapta *Ruschița*, care izvoreşte din *Padeş*, iar din stânga *Bistra-mărului*, care izvoreşte din Muntele mic, apoi mai sus părăul *Nădrag*.

2. *Begheiul* izvoreşte din munţii *Padeşul*. Begheiul se împreună cu Timişul prin canalul Bega la Coşteiu.

3. *Bârzava* izvoreşte din muntele Semenic. Curge prin munţi înalţi până la Reciţa, unde fiind canalizată, se foloseşte la mânarea unui stabiliment electric. E alimentată în munţi, printr'un canal renumit, cu apă din Nergăn.

Dela Bocşa-montană valea Bârzavei se lărgeşte şi după *Jidovini* (Berzobis) părăseşte judeţul şi trece pe câmpie.

4. *Caraşul*, care izvoreşte din munţii metalici.

5. *Nergănul*, care izvoreşte din partea de miază-zi a muntelui Semenic şi

6. *Cerna*, care izvoreşte din muntele *Godian-Ţarcu*. Cerna primeşte pe *Bela-reca*, unită cu *Mehadica*. In valea cea strâmtă şi sălbatică a Cernei sunt Băile-Herculane.

Murăşul spală partea de miază-noapte a judeţului. Pe valea Murăşului se întinde cea mai roditoare câmpie.

Ocupaţiunea locuitorilor şi productele lor. Locuitorii satelor muncesc pământul. Munca pământului se mai zice şi cultura pământului (agricultura sau agronomie), iar muncitorii de pământ se numesc agricultori, agronomi sau plugari.

In părţile muntoase, dinspre răsărit se produc mai ales porumb şi poame multe: mere, pere, prune, ciraşe, nuci ş. a. Ciraşele dela Soceni, dela Zorlenţ şi dela Borlova sunt vestite.

Pe valea Bistrei şi pe valea Merişului se produc mere, pere şi nuci bune. In întreg judeţul se cultivă multe prune. Pe câmpie şi pe partea colinoasă dinspre apus se produc din destul grâu, secară, orz, ovăz şi fasole. Cea mai roditoare e valea de lângă Timiş, de lângă Begheiu şi de lângă Murăş.

Creşterea vitelor e foarte înaintată. Pe întinsele păşuni şi fânaţe pasc număroase turme de oi şi de vite cornute de rasă nobilă.

În pădurile cele bogate trăesc o mulţime de animale sălbatice, ca: urşi, lupi, porci sălbatici, căprioare, vulpi ş a.

Râurile sunt bogate în peşti. În păraiele de munte sunt mulţi păstravi. Stupăritul şi mătăsăritul încă sunt înaintate.

Insecte veninoase sunt: scorpia, musca columbace, care iese primăvara din frunzişul pâraielor ce curg din nordul Sârbiei şi din sudul judeţului Caraş-Severin şi Timiş în Dunăre. Pe coastele munţilor se află şi vipere, un şarpe veninos.

In munţi se află fer la *Dognecea, Ocna-de-fer. Bocşa* şi *Nădrag*, cărbuni la Anina, Bocşa, Bârzasca, Cozia, Drencova, Doman, Săcula şi Moldova, granit la *Maidan*, marmoră la *Ruschiţa* şi *Ocna-de-fer* şi izvoare de ape minerale sunt la *Herculan.*

Industria şi comerţul înaintează. Judeţul nostru e bogat în fabrici. Sunt fabrici de fer, de oţel, de cuie, de sticlă, de herăstraie de lemn, de bere şi de spirt. Centre însemnate ale industriei de fer sunt: *Reciţa, Anina, Steierdorf, Oraviţa, Dognecea, Sasca-montană, Nădrag* şi *Rusca-montană.*

Cei mai însemnaţi articli de comerţ sunt: articli de fier şi oţel, cărbuni, lemn şi articli de lemn, ca: scânduri, grinzi ş. a.

Comerţul cu bucate, lemne, vite şi mai cu seama cu poame şi cu rachiu e foarte înaintat. Cele mai însemnate pieţe de vite sunt: Lugoj, Caransebeş, Bocşa, Bozovici, Făget şi Căpălnaş, Oraviţa, Cacova.

40. Căi de comunicaţie.

Căile de comunicaţie sunt:

Dunărea, pe care comunică o mulţime de vapoare şi *Murăşul*, pe care transpoartă plutaşii lemn de zidit şi lemn de foc.

Şosele mai însemnate sunt: şoseaua Lugoj—Caransebeş-Orşova, Lugoj—Făget—Ilia-

murăşană, Lugoj—Reciţa—Oraviţa, precum şi minunata şosea de pe ţărmul stâng al Dunării, dela Baziaş până la Orşova.

Căi ferate sunt: linia Lugoj—Orşova, linia Lugoj—Ilia-murăşană, linia Lugoj—Vârşeţ, linia Gătaia—Reciţa, linia Anina—Iasenova, linia Jidovin—Oraviţa, linia Caransebeş—Haţeg şi linia Timişoara - Gătaia—Reciţa.

41. Plăşile judeţului Caraş-Severin.

Judeţul Caraş-Severin se compune din 14 plăşi şi anume:

1. Plasa Lugoj, aşezată în mijlocul judeţului, cu reşedinţa în Lugoj.

2. Plasa Begheiului, aşezată în partea de miază-noapte a plăşii Lugojului, cu reşedinţa în *Balinţ.*

3. Plasa Murăşului, aşezată spre miază-noapte de plasa Begheiului, cu reşedinţa în *Birchiş.*

4. Plasa Făgetului, aşezată spre răsărit de plasa Begheiului, cu reşedinţa în comuna *Făget.*

5. Plasa Timişului, aşezată spre răsărit de plasa Lugoj, cu reşedinţa în comuna *Sacul.*

6. Plasa Caransebeşului, aşezată spre miază zi de plasa Timiş, cu reşedinţa în oraşul *Caransebeş.*

7. Plasa Teregova, aşezată spre miază-zi de plasa Caransebeş, cu reşedinţa în comuna *Teregova.*

8. Plasa Orşova, aşezată spre miază-zi de plasa Teregova, cu reşedinţa în comuna *Orşova.*

9 Plasa Bozoviciu, aşezată spre apus de plasa Orşovei, cu reşedinţa în *Bozoviciu.*

10. Plasa Moldova-nouă, aşezată pe ţărmul stâng al Dunării, cu reşedinţa *Moldova-nouă.*

11. Plasa Răcăşdia, aşezată spre miază-noapte-apus de plasa Bozoviciu, cu reşedinţa în comuna *Răcăşdia.*

12. Plasa Oraviţa, aşezată spre miază-noapte de plasa Răcăşdia, cu reşedinţa în comuna *Oraviţa.*

13. Plasa Reciţa-montană, aşezată spre miază-noapte de plasa Oraviţa, cu reşedinţa în comuna *Reciţa-montană.*

14. Plasa Bocşa-montană, aşezată spre apus de plasa Reciţa-montană, cu reşedinţa în comuna *Bocşa-Montană.*

42. Teritorul şi locuitorii judeţului.

Suprafaţa judeţului Caraş-Severin e de 11,074 Km.□ şi are 466 mii de locuitori. Pe un Km.□ se vin 33 locuitori. Din acest teritor $^3/_4$ e acoperit cu munţi şi păduri şi abia $^1/_4$ e pământ arător.

Locuitorii sunt Români, apoi puţini Maghiari, Nemţi, Sârbi, Cehi şi Craşoveni.

Românii se ocupă mai ales cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Este timpul să urmăm şi noi exemplul altor neamuri şi să îmbrăţişăm mai mult industria şi comerţul, cari sunt tăria unui neam şi a unei ţări.

Germanii şi Maghiarii se ocupă cu industria şi comerţul, iar Evreii numai cu comerţul.

Românii sunt de confesiunea gr.-or. şi gr.-cat. Românii din Slatina şi Bâlci sunt de conf. rom.-cat.

Sârbii sunt de confesiunea gr.-or.

Germanii, Cehii şi Craşovenii, cei mai mulţi sunt de conf. rom.-cat., reformată şi augustană-evangelică.

43. Cârmuirea judeţului.

Autorităţile judeţene.

Dupăcum comuna este administrată (condusă) de primar, plasa de administratorul plăşii, tot asemenea şi judeţul este cârmuit de *prefect*.

Prefectul este capul judeţului, sub ascultarea sa sunt toţi primarii şi toţi *administratorii* plăşii.

In conducerea judeţului, prefectul este ajutat şi de consilierii judeţului, cari sunt aleşi de judeţ.

Localul unde lucrează prefectul şi cu consilierii judeţului, se cheamă *prefectură*.

Oraşul în care se află prefectura, se numeşte *capitala judeţului*. Capitala judeţului Caraş-Severin e Lugoj.

Afară de prefect mai sunt în capitala judeţului şi alte autorităţi şi anume:

Inginerul şef, care îngrijeşte de bunăstarea drumurilor şi a podurilor din judeţ.

Medicul primar al judeţului îngrijeşte de sănătatea locuitorilor din judeţ.

Medicul veterinar îngrijeşte de sănătatea vitelor din judeţ.

Revizorul şcolar îngrijeşte de înaintarea şcoalelor primare.

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Administraţiunea financiară supraveghiază pe perceptorii însărcinaţi cu strângerea dărilor dela locuitorii din judeţ.

Tribunalul este judecătoria cea mai înaltă din judeţ. Aici se judecă toate cauzele, cari nu s'au putut împăcà şi judecà la judecătorul de pace. La tribunal judecă într'o cauză 3 judecători: un preşedinte şi 2 membri de pace. Mai este un procuror şi un judecător de instrucţie.

Fiindcă judeţul nostru e foarte mare, noi avem 2 tribunale. la Lugoj şi la Caransebeş. Afară de aceste autorităţi judeţene mai sunt în Lugoj şi alte autorităţi mai mari şi anume:

Episcopia gr.-cat. română de Lugoj, în fruntea căreia este Prea S. Sa Episcopul, împreună cu Capitlul diecezan, care îngrijeşte de bunăstarea bisericilor gr.-cat din dieceză.

Protopresbiterul gr.-or. rom. al Lugojului, care îngrijeşte de bunăstarea bisericilor gr.-or. din protopresbiterat.

44. Istoricul judeţului Caraş-Severin.

Inainte cu 1800 de ani aceste ţinuturi au fost stăpânite de Romani, cari au zidit o mulţime de oraşe frumoase, cum au fost *Tibiscum* (lângă Caransebeş), *Ad Mediam* în locul Mehadiei de azi şi *Ţierna* în locul Orşovei.

Băile Erculane, din valea Cernei, erau cunoscute şi pe timpul Romanilor.

După ce împăratul Aurelian a părăsit Dacia, peste 500 de ani a ţinut năvălirea popoarelor barbare, cari au nimicit satele şi avutul strămoşilor noştri.

Numai Slavii, popor aşezat, sau stabilit între Români şi au trăit în bună înţelegere cu ei.

Când au venit Ungurii, Românii din Banat erau stăpâni pe aceste locuri, având Domn pe Ducele *Glad*, care deşì învins de Maghiari, rămâne Domn şi mai departe, dar vasal (supus) Maghiarilor.

Achtum, cel din urmă Domn este învins de regele Stefan, fiind tradat de sfetnicul său *Cenade*, care ajunge Ban cu reşedinţa în Cenad lângă Mureş.

Sub regele ungar Stefan cel sfânt s'a împărţit Banatul în judeţele Torontal, Timiş şi Caraş.

In veacul al 13-lea aflăm ca Bani ai Severinului pe *Luca*, *Oslu*, *Laurenţiu*, *Ugrin*, *Pavel*, *Micud*, *Timoteu* şi *Macu*.

Pe atunci Românii se bucurau de toate drepturile politice. Ceeace le-a făcut viaţa amară, a fost siluirea lor de a-şi părăsì legea strămoşească.

Dela finea sutei a XIII şi până la mijlocul sutei XIV Severinul a fost stăpânit de Domnii Munteniei, cum au fost Ioan Basarab, Vlaicu Basarab şi Mircea cel Bătrân. Sub Vlaicu Basarab s'a întemeiat mănăstirea *Vodiţa* de lângă Mehadia, unde am avut mai târziu şi o episcopie.

Pe la începutul sutei a XIV (1400) Severinul erà împărţit în 8 districte: *Lugoj*, *Sebeş*, *Mehadia*, *Almaj*, *Craşova*, *Bârzava*, *Comiat* şi *Iladia*.

O diplomă a regelui Ladislau (1457) întărind drepturile Românilor bănăţeni, zice că: „de aici înainte în numitele 8 districte nici unui străin să nu-i mai dăruim moşii şi sate," iar pe „nobilii Români nime să nu-i judece, afară de comitele rânduit de dânşii."

Turcii au nimicit adeseori aceste ţinuturi, stăpânindu-le aproape 200 de ani.

Spre a se puteà apărà în contra Turcilor, locuitorii au zidit mai multe cetăţi la Lugoj, Sebeş, Făget, Bocşa ş. a.

Cetatea Sebeşului s'a dărâmat abià nainte cu 200 de ani.

In contra Turcilor a zidit Banul Severinului şi Turnul dela Ruieni, numit *Turnul Ovid.*

In suta a XV-a a fost Ban al Severinului (1438—1446) *Ioan Huniade*, cel mai mare erou al creştinătăţii, care a învins în 10 bătălii mari pe Turci şi numai în două a fost bătut.

Cu căderea Timişorii în mâna Turcilor (1552), s'au desfiinţat cele 8 districte bănăţene.

Pe timpul regelui Matia Corvinul, fiul viteazului Ioan Huniade, este numit (1478) de Ban al Severinului, viteazul comite al Timişorii

Castelul dela Hunedoara alui Ioan Huniade.

Pavel Chinezu, care a învins pe Câmpia pânei (1479) și pe Câmpia Becicherecului mare (1482) pe Turci.

La 1514, țărănimea nemaiputând suportà jugul iobăjiei, se răscoală sub conducerea lui *Gheorghe Doja* în contra nobililor.

Răsculaţii sunt învinşi la Timişoara, iar Doja şi soţii săi mor moarte de martiri.

Dieta din 1514 a adus legi foarte asupritoare pentru iobagi, lipsindu-i de moşii şi de orice drepturi politice.

La 1524 Severinul este ocupat de Turci şi cu aceasta apune şi demnitatea de Ban al Severinului.

După năpasta dela Mohaci, Severinul dela Orşova în jos rămâne supus Munteniei, iar în părţile ungurene ale Severinului se pun Bani numiţi ai Caransebeşului şi ai Lugojului cu reşedinţa în Caransebeş. Aceşti Bani erau numiţi de principii Transilvaniei.

In timpurile de glorie (mărire) alui Mihaiu Viteazul, Banii Caransebeşului şi ai Lugojului, precum şi Hunedoara, au ţinut cu Mihaiu Viteazul.

Intre Banii acestor vremi, cel mai vrednic a fost Paul Magnu, care a lucrat foarte mult pentru bunăstarea acestor ţinuturi.

Banii Caransebeşului şi ai Lugojului au existat până la 1658, când Acaţiu Barcianu, ca să câştige principatul Transilvaniei, a predat Turcilor Banatul Caransebeşului şi al Lugojului.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Atunci nobilimea română bănăţeană a emigrat în Ardeal, unde a fost scutită 3 ani de dări.

După 30 de ani, reocupând generalul Veterani Caransebeşul dela Turci (1688), s'a reînfiinţat de nou judeţul Severinului.

Biruind însă Mustafa II (23 Septemvrie 1695) pe generalul Veterani la Lugoj, Caransebeşul şi Lugojul cad iarăş sub stăpânirea Turcilor.

După marea biruinţă a generalului Eugen de Savoya, asupra Turcilor la Zenta (11 Septemvrie 1697), s'a încheiat pacea dela Carloveţ (1699), în puterea căreia mare parte a Banatului a rămas încă sub Turci, până la pacea dela Passarovetz (1718) când s'a scăpat întreg Banatul de sub robia turcească.

Ciuma, care a bântuit în Banat, între anii 1738—1740, a secerat multe vieţi.

La 1737 au fost colonizaţi Craşovenii din cele 7 comune a plăşii Reciţa (Craşova, Lupac, Vodnic, Nermet, Iabalcea, Clocotici şi Rafnic), precum şi ceialalţi Sârbi, cari au venit sub conducerea patriarhului Arseniu Ioanovici Sacabent.

Sârbii fiind nemulţumiţi, mai multe sute de familii, au emigrat (1751) în Rusia.

Pela 1773 au imigrat în Severin, din cauza sarcinilor celor mari, mulţi fraţi din Muntenia, Oltenia, cari s'au aşezat în districtele Caransebeş, Oraviţa şi Mehadia. Numele lor de familie şi acum îi arată de unde au venit: Tismănariu, Jianu, Olteanu, etc.

Dela 1716 pâna la 1751 Banatul a fost sub administraţie (cârmuire) militară, iar dela 1751 până la 1779 sub administraţie civilă.

45. Romanii şi Dacii.

Berzobis—Tapae.

Pe timpul naşterii Mântuitorului Hristos, spre miază-zi de Dunăre, stăpâniau Romanii, cel mai puternic popor din timpurile vechi.

Romanii erau buni agricultori, creşteau număroase turme de vite şi erau cei mai buni militari.

Spre miază-noapte de Dunăre, pe unde locuim noi astăzi, trăiau Dacii, un popor viteaz şi muncitor. Ei lucrau pământul, creşteau vite, şi cultivau viţa de vie.

Dacii, sub viteazul lor rege Decebal, au început a nepăciuì împărăţia Romanilor, cari sub slabul lor rege Domiţian, au fost învinşi de Daci şi siliţi să închee o pace ruşinoasă. Decebal cerù dela Romani să le plătească dare în fiecare an, să le trimită ofiţeri şi meşteri romani, cari să-i înveţe să facă cetăţi şi să le apere.

Impăratul Traian.

Ajungând în fruntea Romanilor împăratul Traian, el şi-a propus să şteargă această ruşine adusă Romanilor.

In primăvara anului 101, el trecù Dunărea, pe la gura Caraşului şi la *Berzobis* (Jidovinul de azi) lângă Bârzava,

a avut cea dintâiu luptă cu Dacii, cari au fost învinşi de către împăratul Traian.

Decebal se preface că cere pace prin o solie compusă prin oameni de rând, dar împăratul Traian nu o primeşte.

In primăvara următoare, împăratul Traian întâlnì o armată număroasă de Daci la *Tapae* (Tapia, lângă Lugoj), pe care a învins-o. Numărul răniţilor romani erà aşa de mare, încât Traian şi-a dat albiturile sale pentru a face legături pe seama răniţilor.

Decebal.

Traian pleacă cu armata sa pe valea Bistriţei şi învingând pe Daci în capitala lor Sarmisceghetuza, a încheiat pace cu ei. Meşterii şi ofiţerii romani au părăsit Dacia, iar Romanii n'au mai plătit tribut Dacilor.

Astfel, prin vitejia armelor romane, Traian spală ruşinea de a mai plăti Dacilor tribut.

46. Istoricul Caransebeşului

Inainte cu 300 de ani în partea mai ridicată a oraşului Caransebeş erà vestita cetate

a Sebeşului, care a slujit sute de ani ca cetate de apărare în contra Turcilor. Ruinele acestei cetăţi se văd şi azi în partea deluroasă a oraşului, numită *Potoc*.

In săpăturile făcute în această parte, s'au aflat şi urme de pivniţi mari, dovadă că pe aici s'a cultivat odată şi vie.

Caransebeşul este un oraş foarte vechiu.

Tradiţia ne spune, că locuitorii cetăţii *Tibiscum* s'au mutat în Caransebeş şi au întemeiat înainte cu 1800 de ani cetatea *Sebeş*, care mai târziu s'a împreunat cu satul *Carăn*, care erà dincolo de ţărmul Timişului.

Tot tradiţia ne spune, că oraşul era cândva dela Sebeş spre miază-zi, unde azi se întind semănăturile numite *Măhala*. In timpul războaielor cu Turcii această parte a fost cu totul nimicită. Azi numai mulţimea pietrilor şi a cărămizilor spun că acolo a fost pe vremuri un oraş înfloritor.

Caransebeşul e din vechime un centru însemnat românesc. Cetăţenii Caransebeşului aveau aceleaşi drepturi pe cari le aveau cetăţenii Budei. Regele Sigismund numeşte Caransebeşul „*civitas regia nostra*".

Pe timpul lui Mihaiu Viteazul, Caransebeşul a fost de partea marelui erou care a făcut cea dintâiu unire a tuturor Românilor. El a scris la 25 Iunie 1600 o diplomă în Caransebeş.

După uciderea mişelească a lui Mihaiu, Caransebeşenii încă au suferit mult, atăcaţi fiind şi jefuiţi fiind de soldaţii Sârbi ai căpitanului Lodi, trimis de Basta, pentru a'şi răzbuna asupra Caransebeşenilor, cari au ţinut cu Mihaiu. Caransebeşenii nu au rămas datori,

căci au alungat din cetate pe Sârbii lui Lodi, cari au fugit la Lugoj și Lipova. Mai târziu, Caransebeșul a ajuns sub domnia principilor ardeleni, iar din suta a 17-a a căzut în robia Turcilor, cari au stăpânit Banatul până la alungarea lor (1718).

La 1738 Turcii atacă și nimicesc din nou Caransebeșul. Cea din urmă năvălire turcească a fost la 1788, când Caransebeșul a fost pustiit din nou, iar locuitorii s'au refugiat la Macova, lângă Murăș.

Caransebeșul a avut episcopie încă de pe timpul Turcilor. Se amintește pe acele vremuri episcopul *Spiridon Știbița*.

In vechime orașul consta din 3 părți:

Cetatea, care erà pe unde e azi Potocul orașul și suburbiul. Cetatea s'a dărâmat pela începutul sutei a 18-a. Suburbiul erà la început spre răsărit de cetate, pe unde sunt azi grădinile din Potoc. Pe timpul Turcilor s'a mutat dincolo de râul Sebeș. Astăzi suburbiul nu mai există. Câmpia pe care a fost suburbiul, se numește Măhală.

In scopul apărării țării s'a înființat (sub Iosif II.—1762) confiniul militar banatic, sau granița militară.

La 1769 s'a format batalionul valahic, cu sediul în Caransebeș, cuprinzând 35 de comune, iar la 1775 s'a înființat regimentul românesc din Caransebeș.

Pe timpul confiniului militar (a graniței) Caransebeșul forma o comună grănicerească și ca atare avea în frunte un antiste și 4 jurați.

In toate afacerile administrative (de cârmuire), judecătorești și militare, comunele din granița erau supuse comandei militare.

La 1871 s'a desfiinţat confiniul militar şi astfel (la 1782) graniţa Severinului ajunge împreună cu Caransebeşul sub cârmuire civilă.

Biserica din cimitir s'a zidit la 1781. După şepte ani (1788) Turcii au prădat oraşul şi au stricat şi biserica, prefăcându-o în grajd.

In cimitirul acesta sunt îngropaţi vrednicii bărbaţi: episcopii *Ioan Popazu* şi *Nicolae Popea*, generalii *Traian Doda* și *Mihail Trapșa* şi vrednicii bărbaţi protopopul *Ioan Tomici*, care a întemeiat (în suta a 17-a) cea dintâiu şcoală normală în Caransebeş, directorul şcoalelor naţionale *Constantin Diaconovici Loga*, organizatorul şcoalei din Bănat.

Biserica din oraş, mai de mult, a fost mănăstire. Locuințele călugărilor au fost lângă biserică.

Episcopia gr. or. română din Caransebeş s'a înfiinţat prin diploma dela 24 Decemvrie 1864. Cel dintâiu episcop a fost Ioan Popazu care a lucrat mult pentru bunăstarea bisericii.

Lui i-au urmat (1889) Nicolae Popea, apoi la 1910 *Dr. Miron Cristea*, actualul mitropolit primat, iar dela 1920 actualul episcop *Dr. Traian Badescu*.

47. Istoricul Lugojului.

Lugojul era mai de mult sediul districtelor (ţinuturilor) romane banatice: Lugoj, Sebeș, Mehadia, Almaj, Caraşova, Bârzava, Comiat și Iladia; cari aveau drepturi deosebite. Lugojul a avut şi în vechinie juri români și anume: *Dimitrie Luca* (1529), *Martin Luca* (1546), *Anca Gașpar* (1557), *Ioan Gașpar* (1570) şi alții.

In suta a 17-a Lugojul a fost sub domnia Turcilor. După alungarea lor (1718) a fost prefect în Lugoj *Ioan Rațiu.*

La 27 Iunie 1848 s'a ținut în Lugoj o mare adunare națională a Românilor bănățeni, care a fost condusă de fruntașul bănățean *Dr. Eftimie Murgu.*

Episcopia română gr. cat. din Lugoj s'a înființat prin decretul regal din 12 Decemvrie 1850. Pe lângă episcopie se află și un capitlu constătător din 6 canonici (sfetnici ai episcopului).

Episcopia gr. cat. a Lugojului a avut până acum următorii episcopi: *Dr. Alexandru Dobra* (1854—1870), *Ioan Oltean* (1870—1873), *Dr. Victor Mihalyi* de Apșa (1875—1895), *Dr. Demetriu Radu* (1897—1903), *Dr. Vasiliu Frențiu* (1912—1922), iar de prezent *Dr. Alexandru Niculescu.*

Zidirea bisericii gr. or. rom. s'a început la 1759 și s'a finit la 1766.

48. Confiniul militar.

Din cauza deselor năvăliri ale Turcilor, s'a întemeiat la 1762 confiniul militar, adecă regimentele de graniță dela Caransebeș, Hunedoara și Bistrița. Toți bărbații din confiniul militar au fost obligați a servì în armată.

Pe teritorul plășilor: Caransebeș, Teregova, Bozovici și Orșova a fost așa numitul regiment al confiniului militar român-banatic.

La 1873 s'a desfiinţat granița militară, de atunci și locuitorii acestui ținut fac serviciul militar întocmai ca ceialalți locuitori ai patriei. Atunci (1873) s'a înființat județul Severin, cu sediul în Caransebeș.

La 1881 județul Severin s'a unit cu județul Caraș și astfel s'a compus județul Caraș-Severin.

49. Comunitatea de avere a fostului regiment romano-banatic din Caransebeș.

Locuitorii confiniului militar erau datori să țină armată pe cheltuiala lor și să deie ajutor funcționarilor întru împlinirea legilor.

Pentru jertfele aduse de grăniceri, în puterea ordonanțelor (poruncilor) dela 1850 și 1860, ei se bucurau de drepturi deosebite, adecă plătiau mai puțină dare, căpătau lemne gratuit de ars și de clădit, aveau dreptul de pășunat în păduri, afară de oprituri, dreptul să folosească jirul și ghinda, să adune lemnele căzute și să capete pământ gratuit pentru semănat.

La desființarea confiniului militar, având în vedere serviciul credincios al grănicerilor, prin legea din 8 Iunie 1871 s'a dat grănicerilor jumătate din pădurile erariale, în cari grănicerii aveau dreptul de folosință.

Astfel comunele fostului regiment confiniar romano-banatic No. 13 au primit peste 223 mii de jugăre pădure.

Pentruca aceasta avere să se conducă mai bine, la propunerea generalului *Traian Doda,* reprezentanții comunelor din fostul regiment au decis înființarea *Comunității de Avere.* Acest decis s'a întărit și din partea stăpânirii, la 1880. Cel dintâiu președinte al acestei Comunități a fost vrednicul general *Traian Doda*, care a trăit și luptat mult pentru drepturile poporului român. Generalul Traian Doda s'a născut în Prilipeț la 1822 și a murit în Caransebeș la 1894.

A luptat mult pentru întemeierea unei şcoli industriale şi a unui liceu în Caransebeş, dar duşmanii neamului, stăpânirea ungurească l-a împedecat

Pentru ţinuta lui bărbătească a fost osândit de către Unguri la 2 ani temniţă.

Românii recunoscători au numit liceul din Caransebeş cu numele Traian Doda.

Doda a fost mândria neamului!

50. Ţara noastră.

Spre apus de judeţul Caraş Severin este judeţul Timiş, iar şi mai spre apus, judeţul Torontal. Aceste 3 judeţe formează un ţinut mai mare, *Banatul.*

Dela Banat spre miază-noapte este *Crişana*, spre răsărit este *Ardealul*, spre miază-noapte *Maramureşul* şi *Bucovina.*

Dela Ardeal spre răsărit e *Moldova*, iar şi mai spre răsărit, *Basarabia.* Dela Ardeal spre miază-zi e *Muntenia*, iar dela Muntenia spre răsărit, peste Dunăre e *Dobrogea.*

Ţinuturile: Banatul, Crişana, Maramureşul şi Ardealul au fost supuse Ungurilor, Bucovina Austriei, iar Basarabia Rusiei.

Numai Muntenia, Moldova şi Dobrogea, cari au format împreună regatul România, erau libere. Toate ţinuturile aceste formează acum scumpa noastră patrie, România.

Aşezarea României. România este aşezată la gurile Dunării, spre apus de *Marea Neagră.*

Hotarele. România se mărgineşte spre răsărit cu Ucraina şi cu Marea Neagră, spre apus cu Ungaria, spre miază-noapte cu Ceho-

UNIVERSITATII IAŞI

slovăcia şi Polonia, iar spre miază-zi cu Iugoslavia şi Bulgaria.

Pământul. In mijlocul României se înalţă podişul Transilvaniei, care la răsărit şi miază-zi este încunjurat de munţii *Carpaţi.*

La apus, pe lângă Tisa, şi la miază-zi, pe lângă Dunăre, se întind 2 câmpii mari.

Clima ţării noastre e temperată, cu veri foarte călduroase şi cu ierni foarte friguroase. Trecerea dela vară la iarnă se face deodată. Ingheţul şi zăpada se prelungeşte de multe ori până în Aprilie; iar pe la sfârşitul lui Maiu, încep deodată călduri mari.

Râurile. Dunărea la miază-zi şi *Nistrul* la răsărit şi miază-noapte, îmbrăţişează România.

Dunărea, în cursul său dela apus spre răsărit, adună toate apele mai însemnate: *Tisa*, unită cu *Mureşul*, ocoleşte ţara spre apus. *Oltul*, care izvoreşte de pe podişul Transilvaniei, trece Carpaţii prin pasul *Câineni* (Turnu-roşu) şi se varsă în Dunăre. *Siretul* şi *Prutul* sunt două râuri cari curg dela miază-noapte spre miază-zi şi se varsă în Dunăre.

Locuitorii României sunt Români, Maghiari, Evrei, Nemţi, Ruteni, Armeni, Bulgari, Ruşi, Turci şi Greci, cari se ocupă cu agricultura, cu creşterea vitelor, cu industria şi cu comerţul.

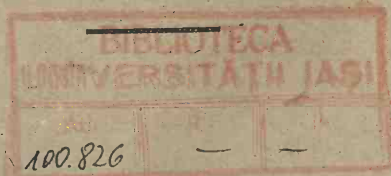
Capitala sau oraşul mai mare este *Bucureşti*, lângă *Dâmboviţa*. Aici e reşedinţa Regelui, aici locuesc şi miniştrii, cei mai înalţi funcţionari ai ţării.

Patria ca o mamă bună ne creşte, ne nutreşte şi apără. Noi suntem datori să ne iubim scumpa noastră patrie, iar când patria cere, să ne jertfim chiar şi *viaţa şi averea noastră penru patrie.*

Cuprinsul.

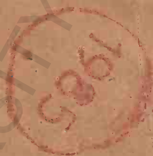
BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Pag.

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII IAŞI
100.826 — —

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY